

ธรรมจริยาของครูไทยในภาคกลาง

RELIGIOUS MORALITY OF THAI TEACHERS AND PUPILS IN THE CENTRAL PLAINS

บุญกอบ วิสมิตะนันทน

Boonkob Vismitanandana

ประภาพันท์ กรโกสิยกาจ

Prapapan Kornkosiyakaj

สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

Behavioral Science Research Institute,

Srinakarinwirote University, Prasarnmitre

บทคัดย่อ

ธรรมจริยา คือการประพฤติตามธรรม ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญมากสำหรับพลเมืองของทุกประเทศ ผู้ที่มีธรรมจริยาเปรียบเสมือนต้นไม้ที่มีทั้งรากแก้วและรากฝอยหยั่งลงในดินอย่างมั่นคง พร้อมทั้งจะเจริญเติบโต มีดอกออกผลแก่กิ่งก้านสาขาที่จะยังประโยชน์ให้แก่สิ่งมีชีวิตที่อยู่ใกล้เคียง ส่วนผู้ไร้ธรรมจริยานั้น มีผลตรงข้าม คือเปรียบประดุจดั่งต้นไม้ใหญ่ที่ปราศจากราก พร้อมทั้งจะล้มพาดลงทำลายทุกสิ่งที่อยู่ในรัศมีให้พังพินาศไป ธรรมจริยาเป็นเรื่องของการเรียนรู้ การเลียนแบบ และการสั่งสอนอบรม ซึ่งเป็นเรื่องของการค่อย ๆ สะสม ฉะนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ผู้ที่มีธรรมจริยาเป็นผู้ที่ได้รับการสั่งสอน ฝึกฝน อบรม และปฏิบัติมาตั้งแต่ยังเยาว์ต่อเนื่องมาจนเติบโตใหญ่ จนฝังแน่นเป็นอุปนิสัย

การวิจัยเรื่อง ธรรมจริยาของครูไทยในภาคกลางแสดงให้เห็นว่าครูมีคุณสมบัติพร้อมทั้งสามประการ คือ มีธรรมจริยาสูง มีทัศนคติต่อศิษย์ และสั่งสอนอบรมศิษย์จนศิษย์มีธรรมจริยาสูง ครูจึงมิได้มีความสำคัญต่อศิษย์ เฉพาะทางด้านวิชาการเท่านั้น แต่มีความสำคัญต่อการฝึกฝน อบรมให้ศิษย์มีธรรมจริยา เพื่อให้เป็นพลเมืองดีของชาติในอนาคตด้วย

ธรรมเบื้องต้นที่พระพุทธเจ้าทรงจัดหมวดหมู่ไว้สำหรับผู้ครองเรือน ที่ผู้ครองเรือนปฏิบัติแล้วจะมีสันติสุข ปราศจากการเบียดเบียนกัน ได้แก่ สีลห้า คือข้อควรเว้น 5 ประการ หิริ - โอตตัปปะ คือละอายต่อการทำชั่ว เกรงกลัวต่อการทำชั่ว และสติสัมปชัญญะ คือ ระลึกชอบ ความรู้ตัว ธรรมเหล่านี้จึงควรปลูกฝังให้เด็กปฏิบัติตั้งแต่เยาว์วัย ครูมีหน้าที่สั่งสอนฝึกฝนและอบรมเยาวชนในวัยเรียนต่อจากพ่อแม่หรือผู้ปกครอง และเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อศิษย์มาก การวิจัยนี้จึงมุ่งค้นหาความสัมพันธ์แห่งธรรมจริยาของครูกับศิษย์ โดยผ่านการสั่งสอนอบรมของครู เพื่อให้เห็นแนวโน้มของธรรมจริยาในโรงเรียน จะได้เป็นแนวทางจัดปัญหาสังคม เพราะปัญหาสังคมย่อมเกิดจากสมาชิกในสังคมเห็นห่างหลักธรรมทางศาสนา

ABSTRACT

Moral citizens are vital for the peace and prosperity of the country. Thailand is a Buddhist country. Buddha's teaching is mainly scientific, therefore consonant with modern psychological knowledge. Three important groups of virtuous belief and practices for Buddhist layman are :-

- a. The Five Observances (Silha) which are refraining from killing, stealing, adultery, telling a lie, and consuming liquor and addictive drugs,*
- b. Consciousness and Awareness (Sati - Sumpachunya),*
- c. Being afraid of sin and guilt (Hiri-Ottappa). These beliefs and practices are usually transmitted by parents and teachers to their children. The aim of this study is to investigate the relationship between teachers' moral training techniques moral characteristics and attitudes towards pupils and pupils' moral characteristics, perceived teacher's techniques and attitudes towards teachers.*

In this study there were 49 teachers who were responsible for moral-education classes. These teachers were compared with other types of teacher. It was found that morality teachers had higher scores on moral characteristics and proper training techniques but showed less favorable attitudes towards the pupils than other teachers.

Teachers from the near-temple schools were found to use more appropriate techniques of moral training than those in the far-temple schools, especially when the comparison was made among the least educated teachers. Furthermore, the teachers who reported using less appropriate moral training than others were the ones who were teaching many types of subject and the ones in the far-temple schools. In addition, teachers with less favorable attitudes towards their pupils besides the morality teachers, were teachers in the far-temple schools and the Bachelor's degree holders who were teaching moral education.

When pupils were classified according to their teacher's attitudes towards them and teacher's report of moral training, it was found that pupils in the high-high group and the low-low group had significantly higher moral scores than pupils of teachers with one high and one low characteristics. This was also found in most subgroups except pupils in the near-temple schools. It could be interpreted that both appropriate techniques and favorable attitudes towards pupils of teachers together were necessary for high morality of students. On the other hand, lacking one of the two characteristics among teachers would make the matter worst than lacking both.

As for the relationship between morality of teachers and students, it was found that teachers who were high on "consciousness and awareness" and on "being afraid of sin and guilt" also had pupils with higher moral scores than their counterparts. However, the opposite was true for "the Five Observances."

In another analysis, it was found that favorable attitudes of pupils towards their teachers together with high morality of teachers and appropriate moral training were also associated with high morality scores on the part of the students. In addition, the more the students perceived that their teachers used appropriate moral training with them, the higher were their morality scores.

When comparisons were made of the morality scores of different types of students, it was found that girls scored higher than boys on 3 variables namely: morality, perceived proper moral training and favorable attitudes towards their teachers. Furthermore, the pupils from the middle socioeconomic level were higher on morality scores than the students from both the upper and the lower levels.

It could be concluded that high morality teachers usually have students with high morality. If teachers reported using proper training techniques and teacher-student's attitudes were highly favorable, together with perceived proper moral training of teachers by the students, these students usually had higher morality scores.

คำนำ

ความเจริญทางด้านจิตใจจำเป็นต้องสะสมต่อเนื่อง การสอน ฝึก และอบรมเยาวชนตั้งแต่ยังเป็น “ไม้อ่อน” ให้เป็นคนดีมีศีลธรรมและมีธรรมจริยาเพื่อเป็นการตั้งจิตบุคคลให้ตรงกับร่องรอยของคุณธรรม ตั้งแต่ต้นชีวิตจึงเป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นการสั่งสอน ฝึก และอบรมเยาวชนให้เข้าถึงธรรมที่จำเป็นต่อชีวิตประจำวันย่อมเป็นการป้องกันอันตรายที่จะเกิดแก่เยาวชนเอง ทั้งยังจะเป็นผลดีต่อความมั่นคงและความอยู่รอดของชาติด้วย กล่าวคือทำให้ผู้บริหารประเทศหมดกังวลในเรื่องที่จะต้องปราบปรามเมืองร้าย และมีเวลามุ่งหน้า ปรับปรุง ดัดแปลง ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องอื่น ๆ ที่เป็นตัวถ่วงความพัฒนาของบ้านเมือง ให้เป็นตัวเสริมความพัฒนาของบ้านเมืองได้เต็มที่

ความสงบภายในมีความสำคัญต่อความมั่นคงและความอยู่รอดของชาติเป็นอย่างยิ่ง และความสงบจะมีได้ก็ต่อเมื่อคนในบ้านเมืองมีศีลธรรม ยึดมั่นอยู่ในความถูกต้อง มีธรรมจริยา ประพฤติถูกต้องตามหลักธรรม ความเห็นแก่ตัวนอกจากจะทำให้ผู้ประพฤติเกิดทุกข์แล้ว ยังสร้างทุกข์ให้ผู้อื่นด้วย ด้วยเหตุที่มนุษย์มีลักษณะจิตใจและอารมณ์เหมือนกอไม้ ที่แม้เป็นไม้กอเดียวกันยังมีคดและมีตรง จึงควรกำหนดคุณค่าทางสังคมให้ยึดถือเป็นแนวปฏิบัติ ซึ่งมนุษย์จะรับรู้คุณค่าทางสังคมต่อเนื่องทุกรุ่นได้ด้วยการถ่ายทอดจากคนรุ่นก่อนไปยังคนรุ่นหลัง เช่นพ่อแม่ถ่ายทอดให้ลูก ครูถ่ายทอดให้ศิษย์ เป็นต้น

สถาบัน 3 สถาบันที่มีความสำคัญและทรงอิทธิพลต่อธรรมจริยาของมนุษย์ ได้แก่สถาบันครอบครัว เป็นสถาบันแรก บุคคลในครอบครัวโดยเฉพาะอย่างยิ่ง พ่อ แม่ และบุคคลที่รับผิดชอบเลี้ยงดูทารกแรกเกิดจนถึงวัยเข้าโรงเรียน ซึ่งย่อมเป็นแบบอย่างธรรมจริยาและแนวความคิดให้ลอกเลียน ถ้าตัวแบบมีธรรมจริยา เอาใจใส่อบรมให้ประพฤติแต่สิ่งที่ดีถูกต้องและแนะนำให้รู้จักเลือกปฏิบัติตามแบบอย่างที่ดีจากบุคคลหรือสื่อมวลชน เช่น วิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ เป็นต้น ตลอดจนนำไปสู่กับพระสงฆ์ที่เคร่งครัดพระธรรมวินัยและมีธรรมวัตร การปฏิบัติตามธรรมที่นำศรัทธาปสาทะเสียตั้งแต่เด็กก็จะเป็นการสร้างกำไรชีวิตให้อย่างยอดเยี่ยม สถาบันที่สองที่ทรงอิทธิพลต่อธรรมจริยาของบุคคลทุกวัยคือ สถาบันศาสนา คนไทยในสมัยก่อน ๆ มีธรรมจริยาเพราะมีความผูกพันใกล้ชิดพระสงฆ์พุทธสาวกที่มีความรู้แตกฉานทั้งทางโลกย์และทางธรรม โดยที่นอกจากจะนิยมการทำบุญทำทานและฟังธรรมที่วัดแล้ว ยังนิยมให้บุตรหลานบวชเรียนอีกด้วย วัดจึงเป็นที่พบปะสังสรรค์ของบุคคลทุกวัย และเป็นโรงเรียนสำหรับกุลบุตรกุลธิดาไปโดยปริยาย มีพระสงฆ์ผู้ศรัทธาในพระพุทธ-

ธรรมบวชอยู่นาน ๆ เป็นแบบอย่างพฤติกรรมและทำหน้าที่ครู ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมไทยที่นำภาคภูมิใจได้จากพระพุทธธรรมนั่นเอง สถาบันที่สามที่มีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อธรรมจริยาของบุคคลในวัยเรียน ได้แก่ สถาบันการศึกษา ซึ่งมีครูทำหน้าที่สั่งสอนทั้งวิชาการและธรรมจริยา เป็นตัวแบบพฤติกรรมตลอดจนฝึกและอบรมให้นักเรียนมีธรรมจริยาพอ ๆ กับพ่อแม่ ถ้าครูทำหน้าที่สมบูรณ์ บางทีอาจจะมากกว่าในกรณีที่พ่อแม่ต้องออกไปทำงานนอกบ้านทั้งคู่หรือมีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ค้ำคั่ง มีเวลาเอาใจใส่บุตรหลานไม่เพียงพอ

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

1. ครูที่สอนตั้งแต่ประถมศึกษาปีที่ 6 ลงมา จำนวน 593 คน
2. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ปีที่ 5 และปีที่ 6 ของโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตวัด จำนวน 1,388 คน และโรงเรียนที่ตั้งอยู่นอกเขตวัด จำนวน 1,266 คน รวมเป็นจำนวนทั้งสิ้น 2,654 คน ใน 15 จังหวัด ได้แก่ กรุงเทพมหานคร เพชรบุรี กาญจนบุรี อ่างทอง สระบุรี ชลบุรี พระนครศรีอยุธยา สมุทร-สงคราม ราชบุรี นครปฐม สมุทรสาคร ฉะเชิงเทรา สมุทรปราการ นนทบุรีและปทุมธานี

ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างธรรมดา โดยสุ่มอำเภอของแต่ละจังหวัด 1 อำเภอ ในแต่ละอำเภอที่สุ่มได้สุ่มโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตวัด 1 โรงเรียน และนอกเขตวัด 1 โรงเรียน จึงได้โรงเรียนในเขตวัด 15 โรงเรียน และโรงเรียนนอกเขตวัด 15 โรงเรียน โรงเรียนละ 3 ห้องเรียนคือ ประถมศึกษาปีที่ 4 ปีที่ 5 และปีที่ 6 รวมจำนวนโรงเรียนที่สุ่มได้ทั้งสองประเภท แบ่งตามอาณาเขตที่ตั้ง 30 โรงเรียน จำนวนห้องเรียน 90 ห้องเรียน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เป็นแบบสอบวัดที่ผู้วิจัยแต่งขึ้นเพื่อใช้เก็บข้อมูลให้ได้ตรงตามจุดประสงค์ครั้งนี้ 8 แบบ ได้แก่

1. แบบสอบวัดศีลห้า
2. แบบสอบวัดสติ-สัมปชัญญะ
3. แบบสอบวัดหิริ-โอตตปเป แบบที่ 1
4. แบบสอบวัดหิริ-โอตตปเป แบบที่ 2
5. แบบสอบวัดทัศนคติของครูที่มีต่อเด็กนักเรียนที่ตนสอน
6. แบบสอบวัดทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อครูที่สอนตน
7. แบบสอบวัดการอบรมสั่งสอนของครูโดยครูประเมินตัวเอง
8. แบบสอบวัดการรับรู้การสั่งสอนอบรมของครู

การสร้างแบบสอบวัด

แบบสอบวัดแยกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ประเภทที่ใช้สอบวัดครูกับที่ใช้สอบวัดนักเรียน และเป็นแบบสอบวัดที่ใช้วัดเป็นรายบุคคล

แบบสอบวัดที่นำไปสอบทดลองก่อนใช้จริง

ก. แบบสอบวัดครู

แบบสอบวัดครูมี 2 ชุด ชุดที่ 1 มี 4 ตอน และชุดที่ 2 มี 2 ตอน มีรายการเขียนข้อปัญหาและสอบทดลองก่อนใช้จริงโดยสังเขป ดังนี้

ชุดที่ 1 ตอนที่ 1 สอบวัดการถือศีลห้า โดยเขียนภาพเกี่ยวกับการทำผิดศีลห้า 86 ภาพ แจกให้นิสิตที่มาใช้บริการห้องสมุดของสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์กับนิสิตปริญญาตรีปีที่ 3 ที่เรียนวิชา “การศึกษาเด็ก” 1 ห้องเรียน คนละ 9 ภาพ ให้อธิบายภาพที่เห็นตามความพอใจ เลือกภาพที่นิสิตมองเห็นพ้องกับศีลละ 5 ภาพ ใช้คำอธิบายตามที่นิสิตเขียนให้เป็นคำตอบ ให้เลือกตอบภาพละ 5 คำเลือก บางประโยคที่มีข้อความไม่แจ่มชัด และฟุ่มเฟือย ได้ตัดแปลงให้ได้ความชัดเจนและกระชับรัดกุมของตัวเลือกทั้ง 5 คือ ข้อความที่บ่งถึงความชื่นชมต่อการกระทำในภาพมากที่สุด ลดความชื่นชมลง ความเป็นกลาง ๆ ขัดแย้งกับภาพพอประมาณ และข้อความที่บ่งถึงการเป็นผู้ถือศีล ได้จัดลำดับศีลห้าทั้ง 5 ข้อ และคำตอบให้เลือกตอบบดกันในแต่ละข้อด้วยวิธีจับสลาก ศีลข้อที่ 1 ในแบบสอบวัด ได้แก่ ข้อ 4, 8, 13, 14, 22 ศีลข้อที่ 2 ได้แก่ ข้อ 1, 10, 12, 16, 17 ศีลข้อที่ 3 ได้แก่ ข้อ 3, 5, 9, 18, 20 ศีลข้อที่ 4 ได้แก่ ข้อ 2, 7, 11, 19, 24 ศีลข้อที่ 5 ได้แก่ ข้อ 6, 15, 21, 23, 25 รวมทั้งหมด 25 ข้อ

การที่ให้ผู้ตอบตอบสนองต่อภาพที่สร้างสถานการณ์การกระทำอย่างผิดศีลห้าโดยทั่ว ๆ ไป ก็เพื่อทราบความในใจของผู้ตอบว่ามีแนวโน้มจะมีพฤติกรรมเป็นอย่างไร และจิตใจดีเพียงไร เหตุที่สลับศีลและข้อเลือกตอบก็เพื่อมิให้ผู้ตอบจับแนวทางได้ว่าตนกำลังถูกวัดเกี่ยวกับศีลห้า

ชุดที่ 1 ตอนที่ 2 และตอนที่ 3 สอบวัด หิริและโอตตปปะ เนื่องจากหิริ และโอตตปปะมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันมากคือ เมื่อมีความละเอียดก็ต้องไม่กล้าทำชั่ว ไม่กล้าทำชั่วก็เพราะมีความละเอียด จึงออกข้อปัญหาธรรม ๆ กันไป แบบสอบวัด หิริ-โอตตปปะ มีสองแบบ แบบแรกคือ ชุดที่ 1 ตอนที่ 2 มีเนื้อหาเป็นสถานการณ์ที่แสดงให้เห็นความไม่ละเอียดที่จะทำชั่วจำนวน 12 ข้อ จะทราบว่าผู้ตอบมีหิริและโอตตปปะเพียงใดได้จากที่ผู้ตอบตอบบนมาตราส่วนประเมินค่า 6 หน่วย

ตัวอย่าง

ด้อมชอบหยิบของของเพื่อนไปใช้ก่อนได้รับอนุญาตเสมอ

ท่านเคยทำเช่นเดียวกับด้อมบ่อยหรือไม่

บ่อยที่สุด บ่อย ๆ ก่อนข้างบ่อย ไม่บ่อยนัก ไม่ค่อยได้ทำ ไม่เคยเลย

แบบที่ 2 คือชุดที่ 1 ตอนที่ 3 เป็นข้อความที่แสดงถึงการกระทำที่ถูกต้องในสถานการณ์ต่าง ๆ กัน จำนวน 12 ข้อ และเหตุผลประกอบการกระทำให้เลือกตอบ ข้อละ 2 เหตุผล

การสร้างเหตุผลยึดหลักธรรมคาของสามัญชนที่ทำทุกอย่างเพื่อตัวเองมากกว่าเพื่อคนอื่น ความเห็นแก่ตัวจะค่อยลดลงเมื่อได้รับการฝึกฝนอบรมจิต ถ้าจิตที่ได้รับการอบรมและฝึกฝนนั้นบรรลุถึงขั้นหนึ่ง จะบรรลุถึงการทำความดีเพื่อความดีโดยไม่หวังต่อการกล่าวหา หรือขัดขวางของผู้ใด

เหตุผลของการกระทำที่ดีมี 2 ประการ ตามคติพุทธ ได้แก่ ทำความดีเพื่อตนเอง กับทำความดีเพื่อความดีหรือความถูกต้อง

ตัวอย่าง

ดอกกรักจะพนมมือไหว้เมื่อผ่านพระพุทธรูป แม้ว่าพระพุทธรูปนั้นจะอยู่ในร้านค้า ท่านเคยทำเช่นเดียวกับดอกกรักบ่อยหรือไม่

_____ บ่อยที่สุด _____ บ่อย ๆ _____ ค่อนข้างบ่อย _____ ไม่บ่อยนัก _____ ไม่ค่อยได้ทำ _____ ไม่เคยเลย

ท่านมีเหตุผลอย่างไรที่ทำเช่นนั้น

_____ เพื่อเตือนใจให้แน่วแน่ในคุณความดี

_____ เพื่อให้พุทธคุณคุ้มครอง

เหตุผลของการทำดีของแต่ละข้อจัดให้ละกันด้วยการจับสลาก

ชุดที่ 1 ตอนที่ 4 สอบวัดความมีสติและสัมปชัญญะ

เนื่องจากสติและสัมปชัญญะ มีการกระทำที่ใกล้เคียงกัน จึงออกข้อปัญหาารวมกลุ่มกัน มีเนื้อ-
ความเกี่ยวกับการระลึกได้และรู้ตัวต่อการมีมารยาท คุณธรรม และข้อวัตรที่พึงปฏิบัติ จำนวน 21 ข้อ จะทราบ
ความมีสติสัมปชัญญะ ได้จากคำตอบบนมาตราส่วนประเมินค่า 6 หน่วย

ตัวอย่าง

แพงสวดมนต์ก่อนนอน ท่านทำเหมือนแพงบ่อยหรือไม่

_____ บ่อยที่สุด _____ บ่อย ๆ _____ ค่อนข้างบ่อย _____ ไม่บ่อยนัก _____ ไม่ค่อยได้ทำ _____ ไม่เคยเลย

ชุดที่ 2 ตอนที่ 1 สอบวัดทัศนคติที่ครูมีต่อศิษย์

ประกอบด้วยพฤติกรรมทางความคิด ทางวาจา ระเบียบ อุปนิสัยและการเรียนของนักเรียน ทั้ง
ดีและไม่ดี เพื่อให้ผู้ตอบได้คิดใคร่ครวญและลงความเห็นบนมาตราส่วนประเมินค่า 6 หน่วย จำนวน 34 ข้อ

ตัวอย่าง

นักเรียนส่วนมากไม่ค่อยคิดอะไรเอง

_____ จริงที่สุด _____ จริงทีเดียว _____ ค่อนข้างจริง _____ ค่อนข้างไม่จริง _____ ไม่จริง _____ ไม่จริงเลย

ชุดที่ 2 ตอนที่ 2 สอบวัดการอบรมสั่งสอนศิษย์ของครู

มีเนื้อหากเกี่ยวกับการใช้เหตุผล การประพฤติตนเป็นแบบอย่าง วิธีการอบรม การเป็นกันเองกับนัก-
เรียนและอบรมให้มีคุณธรรม รวม 40 ข้อ และมีข้อสอบแบบปลายเปิด 1 ข้อ ให้แสดงวิธีอบรมเด็กให้มีคุณธรรม
ได้ผล

ตัวอย่าง

ฉันไม่ยอมให้สิ่งผิดพลาดเล็ก ๆ น้อย ๆ ของนักเรียนผ่านไปโดยไม่ได้ดักเตือน

จริงที่สุด	จริงทีเดียว	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย
------------	-------------	--------------	-----------------	---------	------------

ข. แบบสอบวัดนักเรียน

ชุดที่ 1 ตอนที่ 1 ถึงตอนที่ 4

ใช้แบบเดียวกับที่สอบวัดครู ส่วนตอนที่ 1 ศิลห้เปลี่ยนแปลงตรงศีลข้อที่ 3 กามสุมิจนจารชที่ถ้าใช้แบบเดียวกับที่ใช้สอบวัดครูจะไม่เหมาะกันักเรียน จึงเปลี่ยนเป็นเนื้อหาที่เกี่ยวกับการทำนอกคอก ล่วงความรักความหวงเห่นของพ่อแม่ และครูบาอาจารย์แทน

ชุดที่ 2 ตอนที่ 1 สอบวัดทัศนคติของศิษย์ที่มีต่อครู

มีเนื้อหาเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ครูปฏิบัติต่อศิษย์ ลักษณะการสอนของครู การทำคนเป็นแบบอย่าง ความเป็นมิตร ความรัก ความเมตตา จะทราบทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อพฤติกรรมของครูจากคำตอบบนมาตรา ส่วนประเมินค่า 8 หน่วย จำนวน 34 ข้อ

ตัวอย่าง

ครูส่วนมากจู้จี้และบ่นเก่ง

จริงที่สุด	จริงทีเดียว	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย
------------	-------------	--------------	-----------------	---------	------------

ชุดที่ 2 ตอนที่ 2 สอบวัดกรรรับรู้การสั่งสอนอบรมของครู

ในแบบสอบวัดมีเนื้อหาของการแสดงความรักและความห่างเหิน อันมีผลต่อบรรยากาศในห้องเรียน วิธีการอบรมสั่งสอน การเป็นแบบอย่าง และการใช้เหตุผลของครู จำนวน 26 ข้อ จะทราบการอบรมสั่งสอนของครูว่าเป็นอย่างไรจากการตอบของนักเรียนบนมาตราส่วนประเมินค่า 8 หน่วย

ตัวอย่าง

ครูส่วนมากหวังดีต่อฉันมาก

จริงที่สุด	จริงทีเดียว	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย
------------	-------------	--------------	-----------------	---------	------------

ค่าความเชื่อถือได้

ได้นำแบบสอบวัดไปสอบทดลองเพื่อปรับปรุงแก้ไขที่โรงเรียนสาขาน้ำทิพย์ ครูจำนวน 42 คน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 192 คน สำหรับนักเรียนได้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรกจำนวน 92 คน ให้ตอบแบบสอบวัดชุดที่ 1 กลุ่มที่ 2 จำนวน 100 คนตอบแบบสอบวัดชุดที่ 2 ได้นำแบบสอบวัดมาตรวจให้คะแนนและนำคะแนนไปหาค่าความเชื่อถือได้โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) และหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อโดยใช้ t-test ค่าความเชื่อถือได้มีดังนี้

แบบสอบวัดของครู

ชื่อแบบสอบวัด	ค่าความเชื่อถือได้
ศีลห้า	0.78491
hiri-โอตตปปะ แบบ 1	0.95278
hiri-โอตตปปะ แบบ 2	0.81499
สติ-สัมปชัญญะ	0.96537
ทัศนคติของครูที่มีต่อศิษย์	0.98585
การสั่งสอนอบรมของครู	0.99043

แบบสอบวัดของนักเรียน

ชื่อแบบสอบวัด	ค่าความเชื่อถือได้
ศีลห้า	0.78250
hiri-โอตตปปะ แบบ 1	0.86902
hiri-โอตตปปะ แบบ 2	0.63031
สติ-สัมปชัญญะ	0.86409
ทัศนคติของศิษย์ที่มีต่อครู	0.79974
การรับรู้เกี่ยวกับการสั่งสอนอบรมของครู	0.73045

การตรวจสอบความถูกต้องของธรรมะที่ประยุกต์มาใช้เป็นแบบสอบวัด

ได้นำแบบสอบวัดที่เกี่ยวกับธรรมะไปสอบทานกับท่านเจ้าคุณปริยัติสุธีร์ คณะ 24 วัดมหาธาตุ-ยุวราษฎร์รังสฤษดิ์ ได้ความว่าเนื้อหาถูกต้อง แต่มีข้อความบางข้อความที่ต้องแก้ไขจึงได้แก้ไขตามคำแนะนำของท่านเจ้าคุณ

การเลือกข้อสอบวัด

เนื่องจากความจำเป็นที่ต้องออกทดสอบจริงให้ทันเวลาก่อนนักเรียนสอบปลายปี จึงใช้วิธีจัดรอยคะแนนหาอำนาจจำแนกของแบบสอบวัดรายชื่อและเลือกข้อสอบโดยใช้การวินิจฉัยประกอบ ได้ดังนี้

แบบสอบวัดของครู

ศีลห้า	25 ข้อ	เป็นชุดที่ 1	ตอนที่ 1	คะแนนเต็ม	125
hiri-โอตตปปะ แบบ 1	10 ข้อ	”	” 2	”	60
hiri-โอตตปปะ แบบ 2	10 ข้อ	”	” 3	”	60
สติ-สัมปชัญญะ	10 ข้อ	”	” 4	”	60

ทัศนคติของครูที่มีต่อศิษย์	20 ข้อ	เป็นชุดที่ 2 ตอนที่ 1	คะแนนเต็ม	120
การสั่งสอนอบรมศิษย์	20 ข้อ	” ” 2	”	120
รวม	95 ข้อ		รวม	545

แบบสอบวัดนักเรียน

ชุดที่ 1 ตอนที่ 1 เหมือนของครู แตกต่างตรงสี่ข้อ 3 ส่วนอีก 3 ตอนเหมือนของครู	
ทัศนคติของศิษย์ที่มีต่อครู	20 ข้อ
การรับรู้การสั่งสอนอบรมของครู	20 ข้อ
รวม	95 ข้อ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยออกเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองโดยนำแบบสอบวัดไปให้นักเรียนทำ ตอนแรก ๆ ทำในห้องประชุม เพื่อเป็นตัวอย่างของการอธิบายตามคำสั่งชี้แจงและการปฏิบัติการให้แก่ผู้ช่วยเก็บข้อมูล เพื่อให้มีระเบียบในการปฏิบัติเป็นแบบเดียวกัน สำหรับครูให้ครูตอบแบบสอบวัดได้ตามสถานที่ที่ครูเห็นว่าสมควรและสะดวก รวมเวลาอธิบายการตอบแบบสอบวัด และการรวบรวมแบบสอบวัดเมื่อนักเรียนแต่ละชั้นทำเสร็จแล้ว ประมาณ 2 ชม.

การตรวจให้คะแนน

แบบสอบวัดสี่ห้า มีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

มีความชื่นชมตามภาพ	ได้คะแนน	1
ลดความชื่นชมลง	”	2
เป็นกลาง ๆ	”	3
ขัดแย้งกับภาพพอสมควร	”	4
แสดงความมีศิลป์	”	5

แบบสอบวัดที่เป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า 6 หน่วย มีเกณฑ์การให้คะแนนเหมือนกัน คือถ้าตอบทางบวกได้คะแนนมาก แต่ถ้าตอบทางลบได้คะแนนน้อย ตัวอย่าง เช่น

	ด้อมชอบหีบของเพื่อนไปใช้ก่อนเสมอ	
	ท่านเคยทำเช่นเดียวกับด้อมบ่อยหรือไม่	
ถ้าตอบ	บ่อยที่สุด	ได้คะแนน 1
	บ่อย ๆ	” 2
	ค่อนข้างบ่อย	” 3
	ไม่บ่อยนัก	” 4
	ไม่ค่อยได้ทำ	” 5
	ไม่เคยเลย	” 6

แบบสอบวัดหิริ-โอตตปปะ แบบ 2 มีเกณฑ์การให้คะแนนคือ ที่เป็นมาตราส่วนประเมินค่า 6 หน่วย เหมือนเกณฑ์เดิม แต่ส่วนที่เป็นเหตุผลนั้นถ้าตอบเหตุผลถูก ได้คะแนน 1 เหตุผลผิด ได้คะแนน 0 นำคะแนนที่ตอบถูกหรือผิดคูณคะแนนที่ได้จากการตอบบนมาตราส่วนประเมินค่า จึงจะเป็นคะแนนของแต่ละข้อ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งเป็น 5 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลของครู ได้แก่ ธรรมจริยาในส่วนที่พระพุทธองค์ทรงบ่งว่าเป็นศีลธรรมที่ควรที่สุดพึงปฏิบัติเพื่อคุณแก่ตนและส่วนรวม 3 ประการ และพฤติกรรมที่เกี่ยวกับนักเรียน 2 ประการ จำแนกพิจารณาตามประเภทต่าง ๆ ของกลุ่มครู

ตอนที่ 2 วิเคราะห์ตามสมมติฐานที่ 1 ที่ 2 และที่ 3 ได้แก่ วิเคราะห์ธรรมจริยาของนักเรียนตามลักษณะธรรมจริยาของครู และการสั่งสอนอบรมของครูทั้งในด้านธรรมจริยา การสร้างความสัมพันธ์อย่างมีไมตรีจิตและทัศนคติที่ครูมีต่อศิษย์ จำแนกนักเรียนเป็นกลุ่มต่าง ๆ คือ กลุ่มรวม กลุ่มตามชั้นเรียน กลุ่มตามเพศ กลุ่มตามฐานะทางบ้าน และตามสถานที่ตั้งของโรงเรียน

ตอนที่ 3 วิเคราะห์ตามสมมติฐานที่ 4 ได้แก่ วิเคราะห์ธรรมจริยาของนักเรียนตามทัศนคติที่มีต่อครู การสั่งสอนอบรมศิษย์ และระดับธรรมจริยาของครู

ตอนที่ 4 วิเคราะห์ธรรมจริยาของนักเรียน จำแนกตามชั้นที่เรียน เพศ ฐานะทางบ้าน และประเภทโรงเรียน

ตอนที่ 5 วิเคราะห์วิธีที่ครูใช้ถ่ายทอดธรรมจริยาให้แก่ศิษย์

การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลของครู

ธรรมจริยาระดับคฤหัสถ์ 3 ประการ ได้แก่ศีลห้า สติ-สัมปชัญญะ และหิริ-โอตตปปะ พฤติกรรมที่เกี่ยวกับนักเรียน 2 ประการ ได้แก่ ทัศนคติที่ครูมีต่อศิษย์และการสั่งสอนอบรมศิษย์ประเภทต่าง ๆ ของครู มี อายุ ระดับการศึกษา แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ ปริญญา อนุปริญญา และต่ำกว่าอนุปริญญา วิชาที่สอน ได้แก่ สอนทุกวิชา สอนสังคมศึกษา สอนจริยศึกษา และสอนวิชาอื่น ๆ ประเภทของโรงเรียนจำแนกตามสถานที่ตั้งของโรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนที่ตั้งอยู่นอกเขตวัด และโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตวัด

ผลการวิเคราะห์คะแนนศีลห้าของครู

คะแนนศีลห้าของครูแต่ละคนที่สอนชั้นประถมศึกษา จำนวน 593 คน ซึ่งเป็นครูโรงเรียนนอกเขตวัด 273 คน และโรงเรียนในเขตวัด 319 คน ได้จากการที่ครูตอบแบบสอบวัด ชุดที่ 1 ตอนที่ 1 ที่มี 25 ข้อ คะแนนเต็ม 125 คะแนน

ได้นำคะแนนศีลห้าของครู เฉพาะของครูที่สอนทุกวิชา และสอนสังคมศึกษา ซึ่งมีจำนวนเพียง 331 คน มาวิเคราะห์ความแปรปรวน พบว่า มีความแปรปรวนตามตัวแปรอิสระทั้ง 3 พร้อมกัน คือ ระดับการศึกษา วิชาที่สอนและประเภทโรงเรียน มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .05 ดังแสดงไว้ในตารางที่ 1

เมื่อตรวจสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยที่ระบุ ตามวิธีของนิวแมน คูสต์* พบว่า ครูปริญญา สอนวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนในเขตวัดมีคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด (106.11) รองลงมาเป็นคะแนนเฉลี่ยของครูอนุปริญญาสอนวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนในเขตวัด (104.58) ครูทั้งสองกลุ่มนี้มีคะแนนเฉลี่ยมากกว่า ครูปริญญาที่สอนทุกวิชาในโรงเรียนในเขตวัดที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุด (94.50) มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .05 ซึ่งหมายความว่าเชื่อได้ 95%

แยกกลุ่มครูออกเป็นกลุ่มอายุ 2 กลุ่ม เพื่อพิจารณาให้ละเอียดยิ่งขึ้น โดยใช้มัชฌิมที่ 50 เป็นเกณฑ์แบ่ง จึงได้เป็น กลุ่มอายุ 19-30 ปี และกลุ่มอายุ 31-60 ปี ปรากฏว่า คะแนนเฉลี่ยของครูทั้งสองกลุ่มอายุนี้ มิได้แปรปรวนตามระดับการศึกษา วิชาที่สอนและประเภทโรงเรียนแต่อย่างใด ซึ่งหมายความว่า มีคะแนนเฉลี่ยไม่แตกต่างกัน

ผลการวิเคราะห์คะแนนสถิติ-สัมพัทธ์ของครู

ใช้แบบสอวัด ชุดที่ 1 ตอนที่ 4 สำหรับผู้ใหญ่เป็นเครื่องมือเก็บข้อมูล แบบสอวัด ชุดที่ 1 ตอนที่ 4 มี 10 ข้อ คะแนนเต็ม 60 จำแนกกลุ่มอายุออกเป็นสองกลุ่ม 19-30 ปี และ 31-60 ปี ปรากฏว่าในกลุ่มอายุหลัง คะแนนสถิติ-สัมพัทธ์ของครูแปรปรวนตามระดับการศึกษามีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .05 ดังแสดงไว้ในตารางที่ 2 ซึ่งเมื่อตรวจสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ย พบว่า ครูกลุ่มอายุ 31-60 ปี นั้น ครูอนุปริญญา มีคะแนนสถิติ-สัมพัทธ์เฉลี่ย 45.12 มากกว่าครูปริญญาที่มีคะแนนเฉลี่ยเพียง 42.78 อย่างมีนัยสำคัญ

วิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนน สถิติ-สัมพัทธ์ของครู โดยจำแนกวิชาที่สอนเป็นสอนทุกวิชา กับ สอนสังคมศึกษา ปรากฏว่า ครูมีคะแนนแปรปรวนตามระดับการศึกษา มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .05 และแปรปรวนตามระดับการศึกษากับประเภทโรงเรียนที่ .01 ดังแสดงไว้ในตารางที่ 3

จำแนกวิชาที่สอนออกเป็น สอนจริยศึกษา กับ สอนวิชาอื่น ๆ ปรากฏว่าคะแนน สถิติ-สัมพัทธ์ของครูแปรปรวนตามระดับการศึกษา มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .01 ดังแสดงไว้ในตารางที่ 4 ซึ่งเมื่อตรวจสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยในตารางที่ 3 และตารางที่ 4 ทั้งสองตารางแล้ว ปรากฏว่า ครูอนุปริญญา 317 คน เฉลี่ยคะแนนสถิติ-สัมพัทธ์แล้วได้ 44.47 ซึ่งมากกว่าคะแนนเฉลี่ยของครูระดับการศึกษาอื่น รองลงมาได้แก่คะแนนเฉลี่ยของครูต่ำกว่าอนุปริญญาจำนวน 145 คน (44.28) ทั้งสองกลุ่มนี้มี คะแนนเฉลี่ยสถิติ-สัมพัทธ์มากกว่าคะแนนเฉลี่ยของครูปริญญา (42.45) จำนวน 131 คนอย่างมีนัยสำคัญ

ผลการวิเคราะห์คะแนนหิริ-โอดตบปะแบบ 1 ของครู

เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลเกี่ยวกับหิริ-โอดตบปะมี 2 แบบคือ แบบสอวัด ชุดที่ 1 ตอนที่ 1 เป็นการวัดหิริ-โอดตบปะแบบ 1 มีจำนวน 10 ข้อ เนื้อหาของแต่ละข้อเป็นไปในทางที่ตรงข้ามกับการเกลียดชังกลัวบาป คือ เป็นในทางลบ ถ้าตอบปฏิเสธทั้ง 10 ข้อ ก็จะได้คะแนนเต็ม 60 ซึ่งแสดงว่า มีหิริ-โอดตบปะมาก

ได้นำคะแนน หิริ-โอดตบปะ แบบ 1 ของครูมาวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบ 3 ทาง จำแนกครูออกเป็น 2 กลุ่มอายุ พิจารณาตามระดับการศึกษา วิชาที่สอน และประเภทโรงเรียน ไม่พบความแปรปรวนของ

* การตรวจสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยในรายงานวิจัยนี้ทั้งหมดใช้วิธีของนิวแมน คูสต์

คะแนน เมื่อวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียวโดยจำแนกอายุออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มอายุ 19-28, 29-35, และ 36-60 (กลุ่มละ 33%) พบว่ามีความแปรปรวนของคะแนนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .05 ดังแสดงไว้ในตารางที่ 5 ซึ่งเมื่อตรวจสอบความแตกต่างแล้ว พบว่า ครูกลุ่มอายุ 36-60 ปี มีคะแนนทิริ-โอดตป์ปะ แบบ 1 เฉลี่ยมากที่สุด (54.05) และมากกว่าคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด (52.65) ของครูกลุ่มอายุ 19-28 ปี อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .05

วิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนของครูกลุ่มรวม ปรากฏว่าคะแนนทิริ-โอดตป์ปะ แบบ 1 ของครูแปรปรวนตามระดับการศึกษากับประเภทโรงเรียน มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .05 แปรปรวนตามวิชาที่สอนกับประเภทโรงเรียนที่ระดับความเชื่อมั่น .10 ดังแสดงไว้ในตารางที่ 6 ซึ่งเมื่อตรวจสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ย พบว่าครูต่ำกว่าอนุปริญญาที่สอนโรงเรียนในเขตวัดมีคะแนนทิริ-โอดตป์ปะ แบบ 1 เฉลี่ยมากที่สุด (54.32) มากกว่าคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด (52.46) ของครูปริญญาที่สอนในโรงเรียนในเขตวัดเช่นเดียวกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .05

ผลการวิเคราะห์คะแนน ทิริ-โอดตป์ปะ แบบ 2 ของครู

แบบสอบวัด ชุดที่ 1 ตอนที่ 3 เป็นเครื่องมือวัดทิริ-โอดตป์ปะ ที่มีเนื้อหาของแต่ละข้อในทางที่ปฏิบัติถูกต้อง และมีเหตุผลของการปฏิบัติให้เลือกตอบ 2 ตัวเลือกในแต่ละข้อด้วย แบบสอบวัดนี้ มีทั้งหมด 10 ข้อ ผู้ตอบรับตามเนื้อหาเหล่านี้ทุกข้อ พร้อมทั้งให้เหตุผลถูกต้องจะได้คะแนนเต็ม 60

ได้นำคะแนน ทิริ-โอดตป์ปะ แบบ 2 ของครูมาวิเคราะห์ความแปรปรวน แบบ 3 ทาง จำแนกกลุ่มอายุ 2 กลุ่ม ปรากฏว่ากลุ่มอายุ 19-30 ปี คะแนนแปรปรวนตามปฏิสัมพันธ์ของ 3 ตัวแปรอิสระ คือ ระดับการศึกษา วิชาที่สอน และประเภทโรงเรียน มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .01 กลุ่มอายุ 31-60 ปี คะแนนแปรปรวนตามระดับการศึกษา และแปรปรวนตามปฏิสัมพันธ์ ของ 3 ตัวแปรอิสระ คือ ระดับการศึกษา ประเภทโรงเรียน วิชาที่สอนเช่นเดียวกัน มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .10 ดังแสดงไว้ในตารางที่ 7 ซึ่งเมื่อตรวจสอบคะแนนเฉลี่ยปรากฏว่า ในกลุ่มอายุ 31-60 ปี นั้น ครูอนุปริญญาที่มีคะแนนทิริ-โอดตป์ปะ แบบ 2 เฉลี่ยมากที่สุด (32.14) และมากกว่าคะแนนน้อยที่สุด (28.86) ของครูต่ำกว่าอนุปริญญา อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .01 แต่ไม่พบความแปรปรวนของคะแนนที่แปรปรวนตามตัวแปรอิสระทั้ง 3 ในระดับความเชื่อมั่นที่ยอมรับได้ วิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนของครูกลุ่มเดิมตามแบบแผนเดิม ปรากฏว่าคะแนนทิริ-โอดตป์ปะ แบบ 2 ของครูแปรปรวนตามระดับการศึกษามีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .01 ตามวิชาที่สอน และตามปฏิสัมพันธ์ของระดับการศึกษากับวิชาที่สอน มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .05 ดังแสดงไว้ในตารางที่ 8 ซึ่งเมื่อตรวจสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยแล้วพบว่า ครูอนุปริญญาที่มีคะแนนเฉลี่ยทิริ-โอดตป์ปะ แบบ 2 มากที่สุด และมากกว่าคะแนนต่ำสุดของครูต่ำกว่าอนุปริญญา ครูที่สอนสังคมศึกษามีคะแนนเฉลี่ยมากกว่าคะแนนเฉลี่ยของครูที่สอนทุกวิชาอยู่ในระดับที่เชื่อถือหรือยอมรับได้ แต่ไม่พบความแตกต่างของคะแนนที่แปรปรวนตามปฏิสัมพันธ์ของระดับการศึกษา กับประเภทโรงเรียน ณ ระดับความเชื่อมั่นที่ยอมรับได้

เมื่อวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนของครูโดยจำแนกวิชาที่สอนเป็นจริยศึกษา และวิชาอื่น ๆ ปรากฏว่า คะแนนของครูกลุ่มรวม ครูสอนชั้น ป.4 และ ป.5 แปรปรวนตามระดับการศึกษาอย่างมีนัยสำคัญ

ครูกลุ่มรวมมีคะแนนแปรปรวนตามปฏิสัมพันธ์ของระดับการศึกษา วิชาที่สอน และประเภทโรงเรียน และครูที่สอนชั้น ป.5 มีคะแนนแปรปรวนตามปฏิสัมพันธ์ของวิชาที่สอนกับประเภทโรงเรียน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .01 และ .05 ตามลำดับ ส่วนครูที่สอนชั้น ป.6 คะแนนแปรปรวนตามประเภทโรงเรียนมีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .10 ดังแสดงไว้ในตารางที่ 9

หิริ-โอดตปปะแบบ 2 ของครู ตรวจสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มต่าง ๆ ปรากฏว่า คะแนนที่แปรปรวนตามระดับการศึกษานั้น ครูปริญญามีคะแนนเฉลี่ยหิริ-โอดตปปะ แบบ 2 มากกว่าคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุดของครูต่ำกว่าอนุปริญญา อย่างมีนัยสำคัญ

ในกลุ่มครูที่สอนชั้น ป.4 และ ป.5 นั้น ครูอนุปริญญาและครูปริญญามีคะแนนเฉลี่ยมากกว่าครูต่ำกว่าอนุปริญญาอย่างมีนัยสำคัญ ส่วนคะแนนที่แปรปรวนตามปฏิสัมพันธ์ของระดับการศึกษา วิชาที่สอน และประเภทโรงเรียน และคะแนนที่แปรปรวนตามปฏิสัมพันธ์ของวิชาที่สอนกับประเภทโรงเรียนในครูกลุ่มรวมและกลุ่มที่สอน ป.5 นั้น ไม่พบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ย ณ ระดับความเชื่อมั่นที่ยอมรับได้

ผลการวิเคราะห์ธรรมชาติของครูกลุ่มตัวอย่าง

ครูที่สอนในเขตวัด

ครูที่สอนในเขตวัด มีธรรมชาติแตกต่างกันโดยวุฒิและวิชาที่สอนดังนี้

ศีลห้า ครูปริญญาและครูอนุปริญญาที่สอนสังคมศึกษามีปฏิริยาต่อต้านการทำผิดศีลห้ามากกว่าครูปริญญาที่สอนทุกวิชา

หิริ-โอดตปปะ ครูต่ำกว่าอนุปริญญาอายุต่อการทำชั่ว-เกรงกลัวต่อการทำชั่วมักกว่าครูปริญญาครูโดยทั่วไป

ครูโดยทั่วไปมีธรรมชาติแตกต่างกันโดยวุฒิและอายุ ดังนี้

หิริ-โอดตปปะ ครูอนุปริญญาและครูปริญญามีเหตุผลประกอบการกระทำดีที่แสดงว่ามีหิริ-โอดตปปะ ถูกต้องมากกว่าครูต่ำกว่าอนุปริญญา และครูกลุ่มอายุ 36-80 ปี มีความละเอียดต่อการทำชั่ว-เกรงกลัวการทำชั่วมักกว่าครูกลุ่มอายุ 19-30 ปี

สติ-สัมปชัญญะ ครูอนุปริญญากับครูต่ำกว่าอนุปริญญาค่อนข้างจะมีคะแนนความระลึกรู้ตัวในการกระทำมากกว่าครูอนุปริญญา

ผลการวิเคราะห์คะแนนทัศนคติที่ครูมีต่อศิษย์

คะแนนทัศนคติที่ครูมีต่อศิษย์นั้น ได้จากคำตอบของครูในแบบสอบถามวัดชุดที่ 2 ตอนที่ 1 ซึ่งมีอยู่ 20 ข้อ คะแนนเต็ม 120 ที่ได้ใช้เป็นเครื่องมือเก็บข้อมูล นำคะแนนทัศนคติที่ครูมีต่อศิษย์ดังกล่าวมาวิเคราะห์ความแปรปรวนตามระดับการศึกษา วิชาที่สอน และประเภทโรงเรียน โดยจำแนกครูเป็นกลุ่มอายุ กลุ่มตามวิชาที่สอน ซึ่งในที่นี้มี 2 กลุ่มคือ กลุ่มครูที่สอนจริยศึกษาและกลุ่มครูที่สอนวิชาอื่น ๆ กับกลุ่มตามชั้นที่สอน (ป.4 ป.5 ป.6) ดังแสดงไว้ในตารางที่ 10 ซึ่งสรุปได้ว่าครูในกลุ่มตัวอย่างนั้น ครูที่สอนวิชาอื่นมีทัศนคติที่ดีต่อศิษย์มากกว่าครูที่สอนจริยศึกษา และในบรรดาครูที่สอนจริยศึกษาด้วยกัน ครูอนุปริญญาและครูต่ำกว่าอนุปริญญามีทัศนคติที่ดีต่อศิษย์มากกว่าครูปริญญา ครูที่สอน ป.4 โรงเรียนนอกเขตวัดมีทัศนคติที่ดีต่อศิษย์มากกว่าครูที่สอนระดับชั้นเดียวกันในโรงเรียนในเขตวัด

ผลการวิเคราะห์คะแนนการสั่งสอนอบรมศิษย์ของครู

ได้นำคะแนนการสั่งสอนอบรมศิษย์ของครูที่ได้จากคำตอบของครูในแบบสอบถามชุดที่ 2 ตอนที่ 2 ซึ่งมีจำนวน 20 ข้อ คะแนนเต็ม 120 คะแนน มาวิเคราะห์ความแปรปรวน โดยใช้อายุเป็นเกณฑ์จำแนกครูออกเป็น 2 กลุ่ม ดังแสดงไว้ในตารางที่ 11 ซึ่งสรุปได้ว่าการสั่งสอนอบรมศิษย์ของครูในกลุ่มตัวอย่างมีความแปรปรวนตามอายุ วิชาที่สอน และประเภทโรงเรียน ปรากฏว่าครูที่สอนวิชาอื่นกับครูที่สอนจริยศึกษาในโรงเรียนในเขตวัด สั่งสอนอบรมศิษย์ถูกวิธีมากกว่าครูที่สอนวิชาอื่นในโรงเรียนนอกเขตวัด ครูที่สอนนอกเขตวัดด้วยกัน ครูที่สอนจริยศึกษาที่สั่งสอนอบรมศิษย์ถูกวิธียิ่งกว่าครูที่สอนวิชาอื่น เช่นเดียวกับครูกลุ่มอายุ 19-31 ปี ส่วนทางด้านระดับการศึกษานั้น ครูอนุปริญญากับครูปริญญาที่สอนชั้น ป.5 สั่งสอนอบรมศิษย์ถูกวิธีที่ต่ำกว่าอนุปริญญาที่อยู่ในระดับชั้นเดียวกัน สำหรับครูที่สอน ป.6 ครูต่ำกว่าอนุปริญญาในเขตวัด สั่งสอนอบรมศิษย์ถูกวิธีที่ต่ำกว่าอนุปริญญาในโรงเรียนนอกเขตวัด

จึงพอจะเห็นได้ถึงความแตกต่างทางด้านธรรมจริยานั้น ครูต่ำกว่าอนุปริญญายึดกฎเกณฑ์ของศาสนา และมีความเกลียดความชั่ว กลัวการทำชั่วสูง โดยเฉพาะในโรงเรียนในเขตวัด ส่วนครูอนุปริญญาและครูปริญญามีเหตุผลในการทำดีเหมาะสมสูง และครูที่สอนวิชาเฉพาะอย่างมีปฏิริยาต่อต้านการทำผิดศีลห้ามากกว่าครูที่สอนคณะทุกวิชา ความแตกต่างทางด้านทัศนคติปรากฏว่า ครูที่สอนวิชาอื่นมีทัศนคติต่อศิษย์มากกว่าครูสอนจริยศึกษาซึ่งสั่งสอนอบรมศิษย์ถูกวิธีกว่าครูที่สอนวิชาอื่น และที่แตกต่างกันตามประเภทโรงเรียนก็คือครูที่สอนในโรงเรียนในเขตวัด สั่งสอนอบรมศิษย์ถูกวิธีที่ต่ำกว่าครูในโรงเรียนนอกเขตวัด

นอกจากนี้ครูที่สอนจริยศึกษาและครูที่สอนสังคมศึกษามีธรรมจริยาสูงกว่าและมีวิธีการสั่งสอนอบรมศิษย์ที่ถูกหลักยิ่งกว่า แต่มีทัศนคติต่อศิษย์ต่ำกว่าครูประเภทอื่น

ตอนที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูลตามสมมติฐานที่ 1 ที่ 2 และที่ 3

ธรรมจริยาของนักเรียนประถมปลาย ที่คาดว่าได้จากการสั่งสอนอบรมของครูเป็นธรรมจริยาที่จำเป็นสำหรับบุคคลทั่วไป 3 ประการ ได้ใช้แบบสอบถามที่มีเนื้อหาเหมือนแบบสอบถามที่ใช้วัดครู ซึ่งได้แก่แบบสอบถามชุดที่ 1 ที่มี 4 ตอน ตอนที่ 1 มี 25 ข้อ คะแนนเต็ม 125 วัดการถือศีลห้า ส่วนที่แตกต่างจากแบบสอบถามครูในตอน 1 นี้ ได้แก่ศีลข้อ 3 โดยได้ดัดแปลงให้เหมาะกับวัยของเด็ก ตอนที่ 2 วัดหิริ-โอตตปละแบบ 1 คือ แบบที่สร้างสถานการณ์ให้เป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้อง ส่อให้เห็นความไม่ละอายต่อการทำชั่วไม่เกรงกลัวต่อการทำชั่ว มี 10 ข้อ คะแนนเต็ม 60 ตอนที่ 3 วัดหิริ-โอตตปละแบบ 2 คือแบบที่สร้างสถานการณ์ให้เป็นการกระทำที่ถูกต้อง และมีเหตุผลประกอบการทำดี ให้เลือกตอบข้อละ 2 เหตุผล มีจำนวน 10 ข้อ คะแนนเต็ม 60 และตอนที่ 4 วัดการมีสติ-สัมปชัญญะ มี 10 ข้อ คะแนนเต็ม 60 ทั้ง 3 ตอนหลังใช้ข้อความจำนวนข้อ และสถานการณ์ รวมทั้งวิธีตอบ เหมือนแบบสอบถามครูทุกประการ สำหรับแบบสอบถามชุดที่ 2 ซึ่งมี 2 ตอนนั้น ตอนที่ 1 มีข้อความแสดงถึงทัศนคติที่นักเรียนมีต่อครูมี 20 ข้อ คะแนนเต็ม 120 คะแนน ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถาม การรับรู้เกี่ยวกับการสั่งสอนอบรมของครู มี 20 ข้อ คะแนนเต็ม 120 คะแนนเช่นเดียวกัน ระดับธรรมจริยาทั้งของครูและนักเรียน ระดับทัศนคติที่ครูมีต่อศิษย์และระดับทัศนคติที่

ศิษย์มีต่อครู ระดับการสั่งสอนอบรมศิษย์ และระดับการรับรู้ในการสั่งสอนอบรมของครู แบ่งเป็น 2 ระดับ โดยถือคะแนนเฉลี่ยของจำนวนทั้งหมดของครูหรือนักเรียนเป็นเกณฑ์แบ่งระดับ จึงมีระดับเหนือคะแนนเฉลี่ย เป็นระดับสูง และระดับใต้คะแนนเฉลี่ยเป็นระดับต่ำ ฉะนั้นถ้ากล่าวว่าการมีทัศนคติต่อศิษย์ ก็หมายความว่า ต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ย ซึ่งอาจหมายถึงทัศนคติที่ไม่สู้ดีต่อนักเรียน เมื่อเทียบกับครูอื่น ๆ ในกลุ่มตัวอย่าง เป็นต้น

1. วิเคราะห์ธรรมชาติของนักเรียนตามระดับทัศนคติของครูประจำชั้นที่มีต่อศิษย์ และระดับสั่งสอนอบรมศิษย์ เหตุที่ใช้วิเคราะห์ตามระดับทัศนคติของครูประจำชั้นก็เพราะครูประจำชั้นเป็นผู้ใกล้ชิดนักเรียน และมีหน้าที่ปกครองนักเรียนโดยเฉพาะ ซึ่งนับว่าเป็นบุคคลสำคัญต่อนักเรียนเหนือครูอื่น ๆ

2. ได้นำคะแนนศีลห้าของนักเรียนที่ได้จากการตอบแบบสอบถาม ชุดที่ 1 ตอนที่ 1 มาวิเคราะห์หาความแปรปรวนตาม 2 ตัวแปรอิสระซึ่งได้แก่ ระดับทัศนคติที่ครูประจำชั้นมีต่อศิษย์ และระดับสั่งสอนอบรมศิษย์ของครูประจำชั้น โดยจำแนกนักเรียนเป็นกลุ่มรวม กลุ่มตามชั้น (ป.4 ป.5 ป.6) กลุ่มตามเพศ (ชาย หญิง) กลุ่มตามฐานะทางบ้าน กลุ่มตามประเภทโรงเรียน (โรงเรียนนอกเขตวัด โรงเรียนในเขตวัด) ผลการวิเคราะห์ แสดงไว้ในตารางที่ 13

จากตารางที่ 13 คะแนนศีลห้าของนักเรียนในโรงเรียนนอกเขตวัดแปรปรวนตามระดับสั่งสอนอบรมศิษย์ของครูประจำชั้น มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .05 เมื่อตรวจสอบคะแนนเฉลี่ยแล้ว ปรากฏว่านักเรียนที่ครูประจำชั้นมีระดับสั่งสอนอบรมต่ำ มีคะแนนศีลห้าเฉลี่ย 99.53 มากกว่าคะแนนศีลห้าเฉลี่ย 98.11 ของนักเรียนที่ครูประจำชั้นมีระดับสั่งสอนอบรมสูงอย่างมีนัยสำคัญ

3. ได้นำคะแนนหิริ-โอตตปปะ แบบ 1 (ซึ่งเป็นแบบที่มีสถานการณ์ทางลบ) ของนักเรียนมาวิเคราะห์ความแปรปรวนตามระดับทัศนคติที่ครูประจำชั้นมีต่อศิษย์ และระดับสั่งสอนอบรมศิษย์ของครูประจำชั้น โดยจำแนกนักเรียนเป็นกลุ่มรวม กลุ่มตามชั้น กลุ่มตามเพศ กลุ่มตามฐานะทางบ้าน และกลุ่มตามประเภทโรงเรียน

สรุปผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของธรรมชาติของนักเรียนตามทัศนคติที่ครูประจำชั้นมีต่อศิษย์ และการสั่งสอนอบรมศิษย์ของครูประจำชั้นได้ดังนี้

ศีลห้า

นักเรียนในโรงเรียนนอกเขตวัดที่ครูประจำชั้นมีระดับสั่งสอนอบรมต่ำ มีปฏิกริยาต่อต้านการกระทำผิดศีลห้ามากกว่านักเรียนที่ครูประจำชั้นมีระดับสั่งสอนอบรมศิษย์สูง

หิริ - โอตตปปะ

เมื่อพิจารณาในด้านทัศนคติที่ครูมีต่อศิษย์ ผลการวิเคราะห์หิริ-โอตตปปะแบบ 1 พบว่านักเรียนที่มีมากได้แก่นักเรียนกลุ่มรวม นักเรียน ป.6 นักเรียนหญิง และนักเรียนในโรงเรียนนอกเขตวัดที่ครูประจำชั้นมีระดับทัศนคติต่อศิษย์ต่ำ เมื่อพิจารณาในด้านสั่งสอนอบรมศิษย์ พบว่า นักเรียนที่มีหิริ-โอตตปปะมากได้แก่ นักเรียนกลุ่มรวม นักเรียนชาย นักเรียนฐานะทางบ้านต่ำที่ครูประจำชั้นสั่งสอนอบรมต่ำ เมื่อพิจารณาตามปฏิสัมพันธ์ของระดับทัศนคติและสั่งสอนอบรมของครูประจำชั้น นักเรียนที่มีหิริ-โอตตปปะมาก คือ นักเรียนฐานะทางบ้านปานกลางที่ครูประจำชั้นมีระดับทัศนคติต่อศิษย์และสั่งสอนอบรมศิษย์ต่ำทั้งสองประการ

ส่วนการให้เหตุผลประกอบการทำดีถูกต้อง (หิริ-โอตตปปะ แบบ 2) นั้น เมื่อพิจารณาในด้าน

ทัศนคติที่มีต่อศิษย์ของครูประจำชั้น นักเรียนที่ให้เหตุผลถูกต้องมาก ได้แก่ นักเรียนกลุ่มรวม นักเรียนในโรงเรียนนอกเขตวัด นักเรียน ป.6 และนักเรียนฐานะทางบ้านต่ำ เมื่อพิจารณาในด้านสิ่งสอนอบรมศิษย์ นักเรียนที่ให้เหตุผลถูกต้องมากคือ นักเรียน ป.4 ที่ครูสั่งสอนอบรมต่ำ และนักเรียน ป.6 ที่ครูสั่งสอนอบรมสูง นอกจากนี้ นักเรียนที่มีเหตุผลการทำดีถูกต้องได้มาก มีอีก 6 กลุ่มคือ นักเรียนกลุ่มรวม นักเรียนในโรงเรียนนอกเขตวัด นักเรียนฐานะทางบ้านต่ำ นักเรียนชายที่ครูประจำชั้นมีระดับทัศนคติต่อศิษย์กับสั่งสอนอบรมศิษย์ต่ำทั้งสองประการ นักเรียนในโรงเรียนในเขตวัดที่ครูประจำชั้นมีระดับทัศนคติกับสั่งสอนอบรมศิษย์สูงทั้งสองประการ และนักเรียน ป.4 ที่ครูมีลักษณะทั้งสองประการคือ ทั้งครูมีระดับทัศนคติต่อศิษย์กับสั่งสอนอบรมศิษย์ต่ำทั้งสองประการและสูงทั้งสองประการ

สถิติ - สัมพัทธ์

โดยทั่วไปนักเรียนที่มีสถิติ - สัมพัทธ์ มาก ได้แก่นักเรียนที่ครูประจำชั้นมีทัศนคติต่ำต่อศิษย์ มีคะแนนสถิติ-สัมพัทธ์มากกว่านักเรียนที่ครูประจำชั้นมีระดับทัศนคติสูงต่อศิษย์ ส่วนนักเรียน ป.6 ที่ครูประจำชั้นสั่งสอนอบรมสูง มีคะแนนสถิติ-สัมพัทธ์มาก แต่นักเรียน ป.4 ที่ครูประจำชั้นมีระดับทัศนคติต่อศิษย์และสั่งสอนฝึกอบรมต่ำทั้งสองประการ มีสถิติ-สัมพัทธ์มาก

จึงพอจะสรุปได้ว่า นักเรียนที่ครูประจำชั้นมีระดับทัศนคติต่ำต่อศิษย์ กับนักเรียนที่ครูประจำชั้นสั่งสอนอบรมต่ำ มีธรรมจริยาสูง และนักเรียนหลายกลุ่มที่ครูประจำชั้นมีระดับทัศนคติที่มีต่อศิษย์กับระดับการสั่งสอนอบรมศิษย์ไปในทำนองเดียวกันคือสูงทั้งสองประการและต่ำทั้งสองประการ มีธรรมจริยาสูง ยกเว้นนักเรียน ป.6 ที่ครูประจำชั้นสั่งสอนอบรมสูงมีเหตุผลประกอบการทำดีถูกต้องได้มากและมีสถิติ-สัมพัทธ์สูง ดังนั้นสมมติฐานที่ 1 ที่มีว่าครูที่มีทัศนคติต่อศิษย์ และได้สั่งสอนอบรมธรรมจริยาให้ศิษย์มาก ศิษย์จะมีธรรมจริยาสูงจึงไม่ตรงกับผลของการวิจัยในตอนี้

กลุ่มนักเรียนที่คะแนนสถิติ - สัมพัทธ์แปรปรวนตามระดับสถิติ - สัมพัทธ์ของครูประจำชั้น มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .001 และ .05 ได้แก่นักเรียน ป.6 และ ป.5 เมื่อตรวจสอบคะแนนเฉลี่ยแล้วปรากฏว่านักเรียน ป.6 ที่ครูประจำชั้นมีระดับสถิติ - สัมพัทธ์สูงมีคะแนนสถิติ - สัมพัทธ์เฉลี่ย 42.01 มากกว่าคะแนนเฉลี่ย 39.49 ของนักเรียน ป.6 ที่ครูประจำชั้นมีระดับสถิติ - สัมพัทธ์ต่ำ ส่วนนักเรียน ป.5 มีผลตรงข้ามโดยที่นักเรียน ป.5 ที่ครูประจำชั้นมีระดับสถิติ - สัมพัทธ์ต่ำ มีคะแนนสถิติ - สัมพัทธ์เฉลี่ย 40.90 มากกว่าคะแนนเฉลี่ย 39.55 ของนักเรียน ป.5 ที่ครูประจำชั้นมีระดับสถิติ-สัมพัทธ์สูง ผลการวิเคราะห์ธรรมจริยาของครูประจำชั้นที่สัมพันธ์กับธรรมจริยาของนักเรียนแจกแจงตามกลุ่มต่าง ๆ ได้ดังนี้

กลุ่มรวม

ครูประจำชั้นมีระดับสถิติ - สัมพัทธ์สูง นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยมากกว่านักเรียนที่ครูประจำชั้นมีระดับสถิติ - สัมพัทธ์ต่ำ และครูประจำชั้นที่มีระดับสถิติ - โอดตปปะ แบบ 2 สูง นักเรียนมีคะแนนสถิติ - โอดตปปะ ทั้งแบบ 1 และแบบ 2 สูงกว่านักเรียนที่ครูประจำชั้นมีระดับสถิติ - โอดตปปะแบบ 2 ต่ำ

นักเรียน ป.4

ครูประจำชั้นมีระดับสถิติ - โอดตปปะ แบบ 2 สูง นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยมากกว่านักเรียน

ที่ครูประจำชั้นมีระดับหิริ - โอตคัปปะแบบ 2 ต่ำ และครูประจำชั้นที่มีระดับหิริ - โอตคัปปะ แบบ 1 กับระดับ
 สิ่งสอนอบรมศิษย์ต่ำทั้งสองประการ นักเรียนมีคะแนนหิริ - โอตคัปปะ แบบ 1 ต่ำ แต่ระดับสิ่งสอนอบรม
 ศิษย์สูง

นักเรียน ป.5

1. ครูประจำชั้นมีระดับศีลห้าต่ำ นักเรียนมีคะแนนศีลห้าเฉลี่ย หิริ-โอตคัปปะ แบบ 2 เฉลี่ย และสติ
 - สัมพัชฌญะเฉลี่ยมากกว่านักเรียนที่ครูประจำชั้นมีระดับศีลห้าสูง

2. ครูประจำชั้นที่มีระดับศีลห้ากับระดับสิ่งสอนอบรมศิษย์ต่ำทั้งสองประการ กับครูประจำชั้นที่
 มีสติ - สัมพัชฌญะต่ำ นักเรียนมีคะแนนสติ - สัมพัชฌญะเฉลี่ยมากกว่านักเรียนที่ครูประจำชั้นมีระดับศีลห้า
 สูง แต่สิ่งสอนอบรมศิษย์ต่ำ และครูประจำชั้นที่มีสติ - สัมพัชฌญะสูง

3. ครูประจำชั้นที่มีระดับหิริ - โอตคัปปะ แบบ 1 สูง แต่ระดับสิ่งสอนอบรมศิษย์ต่ำ นักเรียน
 มีคะแนนหิริ - โอตคัปปะ แบบ 1 เฉลี่ยมากกว่านักเรียนที่ครูประจำชั้นมีระดับหิริ - โอตคัปปะ แบบ 1 กับ
 ระดับสิ่งสอนอบรมศิษย์สูงทั้งสองประการ

นักเรียน ป.6

1. ครูประจำชั้นมีระดับศีลห้าสูง นักเรียนมีคะแนนหิริ - โอตคัปปะแบบ 2 มากกว่านักเรียน
 ที่ครูประจำชั้นมีระดับศีลห้าต่ำ

2. ครูประจำชั้นมีระดับศีลห้าต่ำ นักเรียนมีคะแนนศีลห้าเฉลี่ยมากกว่านักเรียนที่ครูประจำชั้นมี
 ระดับศีลห้าสูง

3. ครูประจำชั้นมีหิริ - โอตคัปปะ แบบ 1 สูง นักเรียนมีคะแนนศีลห้าเฉลี่ยและหิริ - โอตคัปปะ
 แบบ 2 เฉลี่ยมากกว่านักเรียนที่ครูประจำชั้นมีระดับหิริ - โอตคัปปะ แบบ 1 ต่ำ

4. ครูประจำชั้นมีระดับสติ - สัมพัชฌญะสูงนักเรียนมีคะแนนศีลห้าเฉลี่ย หิริ - โอตคัปปะ
 ทั้งแบบ 1 และแบบ 2 เฉลี่ย สติ - สัมพัชฌญะเฉลี่ย มากกว่านักเรียนที่ครูประจำชั้นมีสติ - สัมพัชฌญะต่ำ
 นักเรียนชาย

ครูประจำชั้นมีระดับหิริ - โอตคัปปะ แบบ 2 สูง นักเรียนมีคะแนนศีลห้าเฉลี่ยและหิริ - โอตคัปปะ
 แบบ 2 เฉลี่ย มากกว่านักเรียนที่ครูประจำชั้นมีระดับหิริ - โอตคัปปะ แบบ 2 ต่ำ และครูประจำชั้นที่มีระดับ
 สติ - สัมพัชฌญะสูงหรือต่ำ กับระดับสิ่งสอนอบรมศิษย์ต่ำ นักเรียนมีคะแนนหิริ - โอตคัปปะ แบบ 1 มากกว่า
 นักเรียนที่ครูประจำชั้นมีระดับสติ - สัมพัชฌญะกับระดับสิ่งสอนอบรมสูงทั้งสองประการ

นักเรียนหญิง

ครูประจำชั้นมีระดับหิริ - โอตคัปปะ แบบ 2 สูง นักเรียนมีคะแนนหิริ - โอตคัปปะ แบบ 1
 เฉลี่ยมากกว่านักเรียนที่ครูประจำชั้นมีระดับหิริ - โอตคัปปะ แบบ 2 ต่ำ และครูประจำชั้น ที่มีระดับสติ
 - สัมพัชฌญะสูง นักเรียนมีคะแนนศีลห้าเฉลี่ยมากกว่านักเรียนที่ครูประจำชั้นมีสติ - สัมพัชฌญะต่ำ ส่วนครู
 ประจำชั้นที่มีระดับสิ่งสอนอบรมและหิริ - โอตคัปปะ แบบ 2 สูงทั้งสองประการ นักเรียนมีหิริ - โอตคัปปะ
 แบบ 2 เฉลี่ยมากกว่านักเรียนที่ครูประจำชั้นสิ่งสอนอบรมต่ำ แต่ครูมีหิริ - โอตคัปปะ แบบ 2 สูง

นักเรียนฐานะทางบ้านต่ำ

1. ครูประจำชั้นมีระดับสติ - สัมพัทธ์สูง นักเรียนมีคะแนนคิดทำเฉลี่ยมากกว่านักเรียนที่ครูประจำชั้นมี สติ - สัมพัทธ์ต่ำ
2. ครูประจำชั้นมีสติห้าต่ำ นักเรียนมีคะแนนสติ - สัมพัทธ์เฉลี่ยมากกว่านักเรียนที่ครูประจำชั้นมีสติห้าสูง
3. ครูประจำชั้นมีหิริ - โอดตปะแบบ 2 สูง นักเรียนมีคะแนนคิดทำเฉลี่ยมากกว่านักเรียนที่ครูประจำชั้นมีหิริ - โอดตปะ แบบ 2 ต่ำ
4. ครูประจำชั้นมีระดับหิริ - โอดตปะแบบ 2 กับระดับสั่งสอนอบรมศิษย์สูงทั้งสองประการ หรือต่ำทั้งสองประการ นักเรียนมีคะแนนหิริ - โอดตปะ แบบ 2 เฉลี่ยมากกว่านักเรียนที่ครูประจำชั้นมีระดับหิริ - โอดตปะ แบบ 2 ต่ำ แต่ครูสั่งสอนอบรมศิษย์สูง

นักเรียนฐานะทางบ้านปานกลาง

ครูประจำชั้นมีหิริ - โอดตปะ แบบ 2 สูง นักเรียนมีคะแนนคิดทำเฉลี่ย และหิริ - โอดตปะแบบ 1 เฉลี่ยมากกว่านักเรียนที่ครูประจำชั้นมีหิริ - โอดตปะ แบบ 2 ต่ำ

นักเรียนในโรงเรียนนอกเขตวัด

1. ครูประจำชั้นมีสติห้าต่ำ นักเรียนมีคะแนนหิริ - โอดตปะทั้งแบบ 1 และแบบ 2 เฉลี่ย และสติ - สัมพัทธ์เฉลี่ยมากกว่านักเรียนที่ครูประจำชั้นมีสติห้าสูง
2. ครูประจำชั้นมีหิริ - โอดตปะ แบบ 1 สูง นักเรียนมีคะแนนคิดทำเฉลี่ยและหิริ - โอดตปะแบบ 2 เฉลี่ยมากกว่านักเรียนที่ครูประจำชั้นมีหิริ - โอดตปะ แบบ 1 ต่ำ
3. ครูประจำชั้นมีหิริ - โอดตปะแบบ 2 สูง นักเรียนมีคะแนนหิริ - โอดตปะทั้งแบบ 1 และแบบ 2 และสติ - สัมพัทธ์เฉลี่ยมากกว่านักเรียนที่ครูประจำชั้นมีหิริ - โอดตปะ แบบ 2 ต่ำ
4. ครูประจำชั้นมีสติ - สัมพัทธ์สูง นักเรียนมีคะแนนคิดทำเฉลี่ยมากกว่านักเรียนที่ครูประจำชั้นมีสติ - สัมพัทธ์ต่ำ
5. ครูประจำชั้นมีระดับสั่งสอนอบรมศิษย์ต่ำ แต่ครูมีสติ - สัมพัทธ์สูง นักเรียนมีคะแนนหิริ - โอดตปะ แบบ 1 มากกว่านักเรียนที่ครูประจำชั้นสั่งสอนอบรมศิษย์และ สติ - สัมพัทธ์สูงทั้งสองประการ และครูประจำชั้นที่สั่งสอนอบรมศิษย์ กับ สติ - สัมพัทธ์ต่ำทั้งสองประการนักเรียนมีคะแนนหิริ - โอดตปะ แบบ 2 เฉลี่ยมากกว่านักเรียนที่ครูประจำชั้นสั่งสอนอบรมสูงแต่ครูมีสติ - สัมพัทธ์ต่ำ
6. ครูประจำชั้นที่สั่งสอนอบรมศิษย์กับหิริ - โอดตปะแบบ 1 ต่ำทั้งสองประการหรือสูงทั้งสองประการ นักเรียนมีคะแนนสติ - สัมพัทธ์เฉลี่ยมากกว่านักเรียนที่ครูประจำชั้นสั่งสอนอบรมสูง แต่ครูมีหิริ - โอดตปะ แบบ 1 ต่ำ

นักเรียนในโรงเรียนในเขตวัด

ครูประจำชั้นมี หิริ - โอดตปะ แบบ 2 กับการสั่งสอนอบรมศิษย์ต่ำทั้งสองประการ ศิษย์มีคะแนนสติ - สัมพัทธ์เฉลี่ยมากกว่าศิษย์ของครูประจำชั้นที่มีหิริ - โอดตปะ แบบ 2 สูงแต่สั่งสอนอบรมศิษย์ต่ำ ส่วนครูประจำชั้นมีสติ - สัมพัทธ์ต่ำ แต่สั่งสอนอบรมศิษย์สูง ศิษย์มีคะแนนหิริ - โอดตปะ

แบบ 2 เฉลี่ยมากกว่าศิษย์ของครูประจำชั้นที่สถิติ - สัมพัทธ์อยู่ กับการสั่งสอนฝึกรวมศิษย์ สูงทั้งสองประการ

ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับการสั่งสอนอบรมศิษย์ถูกวิธี

ผลการวิเคราะห์ที่เกี่ยวกับการที่ครูประจำชั้นสั่งสอนอบรมศิษย์ถูกวิธีและมีเหตุผลนั้น สามารถสรุปได้จากการพิจารณาผลของทุกกลุ่มที่ได้จำแนกเพื่อวิเคราะห์ได้ว่า ไม่ปรากฏความสัมพันธ์ของปริมาณที่ครูประจำชั้นสั่งสอนอบรมศิษย์กับธรรมชาติของศิษย์ ในกลุ่มศิษย์ที่มีฐานะทางบ้านปานกลางกับศิษย์ที่มีฐานะทางบ้านสูง ส่วนกลุ่มอื่น ๆ ที่เป็นศิษย์ของครูประจำชั้นผู้สั่งสอนอบรมต่ำ ปรากฏว่า ในกลุ่มรวมมีศีลห้าและหิริ - โอตตปปะ แบบ 1 สูง ในกลุ่มนักเรียน ป.4 มีหิริ - โอตตปปะ ทั้งแบบ 1 และ แบบ 2 สูง ในกลุ่มนักเรียนป.5 มีหิริ - โอตตปปะ แบบ 1 สูง ในกลุ่มนักเรียนชาย มีศีลห้า หิริ - โอตตปปะ แบบ 1 และสถิติ - สัมพัทธ์อยู่สูง ในกลุ่มนักเรียนในโรงเรียนนอกเขตวัดมีศีลห้า หิริ - โอตตปปะ ทั้งแบบ 1 และแบบ 2 สูง ในกลุ่มนักเรียนในโรงเรียนในเขตวัด มีศีลห้าและหิริ - โอตตปปะ แบบ 1 สูง แต่ในกลุ่มนักเรียนหญิงมีหิริ - โอตตปปะ แบบ 1 สูงเพียงอย่างเดียว ส่วนศิษย์ที่ครูประจำชั้นสั่งสอนอบรมสูงนั้น ในกลุ่มนักเรียน ป.6 มีธรรมชาติสูงทุกด้าน ในกลุ่มนักเรียน ป.5 นักเรียนหญิงมีเฉพาะหิริ - โอตตปปะแบบ 2 และในกลุ่มนักเรียนในโรงเรียนในเขตวัดมีเฉพาะศีลห้าเท่านั้นที่มีปริมาณสูง

สรุปได้จากผลการวิเคราะห์ที่แจกแจงเป็นรายกลุ่มข้างบนนี้ได้ 5 ประการคือ

1. เมื่อพิจารณารวยอดจากผลในกลุ่มรวมจะเห็นได้ว่า ปริมาณของการมีเหตุผลของหิริ - โอตตปปะ แบบ 2 ของครู สัมพันธ์ไปในทางบวก กับหิริ - โอตตปปะแบบ 1 ของศิษย์ ส่วนสถิติ - สัมพัทธ์อยู่ของครูก็สัมพันธ์ทางบวกกับศีลห้าของศิษย์

2. ความสัมพันธ์ของธรรมชาติของครูกับศิษย์ที่เป็นชนิดเดียวกันได้แก่ ศีลห้าของครูกับของศิษย์ ป.5 และ ป.6 สัมพันธ์กันในทางลบ หิริ - โอตตปปะ แบบ 2 ของครูสัมพันธ์ในทางบวกกับหิริ-โอตตปปะแบบ 2 ของนักเรียนชาย นักเรียนฐานะทางบ้านต่ำและนักเรียนในโรงเรียนนอกเขตวัดในปริมาณที่มากพอ จึงเป็นผลให้ความสัมพันธ์ทางบวกกับของนักเรียนในโรงเรียนกลุ่มรวม สถิติ - สัมพัทธ์อยู่ของครูสัมพันธ์ในทางบวกกับสถิติ - สัมพัทธ์อยู่ของนักเรียน ป.6 แต่สัมพันธ์ทางลบกับสถิติ - สัมพัทธ์อยู่ของนักเรียน ป.5 ส่วน หิริ - โอตตปปะ แบบ 1 ของครูกับของนักเรียนไม่ปรากฏความสัมพันธ์

3. ความสัมพันธ์ของธรรมชาติของครูกับนักเรียนโดยทั่วไป ศีลห้าของครูสัมพันธ์ทางบวกกับหิริ - โอตตปปะ แบบ 2 ของนักเรียน ป.6 แต่สัมพันธ์ทางลบกับธรรมชาติทุกชนิดของนักเรียน ป.5 เว้นหิริ - โอตตปปะ แบบ 1 ธรรมชาติทุกชนิดของนักเรียนในโรงเรียนนอกเขตวัด เว้นศีลห้า ศีลห้าของนักเรียน ป.6 กับสถิติ - สัมพัทธ์อยู่ของนักเรียนฐานะทางบ้านต่ำ หิริ - โอตตปปะ แบบ 1 หิริ - โอตตปปะ แบบ 2 และสถิติ - สัมพัทธ์อยู่ของครู สัมพันธ์ทางบวกกับธรรมชาติของนักเรียนโดยเฉพาะ หิริ - โอตตปปะแบบ 2 มีความสัมพันธ์ทางบวกกับธรรมชาติของนักเรียนแทบทุกกลุ่ม ดังนั้น หิริ - โอตตปปะ แบบ 1 ของครูมีความสัมพันธ์กับศีลห้าและ หิริ - โอตตปปะ แบบ 2 ของนักเรียน ป.6 และนักเรียนในโรงเรียนนอกเขตวัด และมีความสัมพันธ์กับ หิริ - โอตตปปะ แบบ 2 ของนักเรียนฐานะทางบ้านต่ำ หิริ - โอตตปปะ แบบ 2

ของครูมีความสัมพันธ์ทางบวกกับ (ก) ศีลห้าของนักเรียน ป.4 และนักเรียนฐานะทางบ้านปานกลาง (ข) หิริ - โอตตัปปะ แบบ 1 ของนักเรียนหญิง นักเรียนฐานะทางบ้านปานกลางและนักเรียนในโรงเรียนนอกเขตวัด (ค) หิริ - โอตตัปปะ แบบ 2 ของนักเรียนชาย นักเรียนฐานะทางบ้านต่ำ และนักเรียนในโรงเรียนนอกเขตวัด (ง) สติ - สัมปชัญญะของนักเรียนในโรงเรียนทั้งนอกและในเขตวัด สติ - สัมปชัญญะของครูมีความสัมพันธ์ทางบวกกับธรรมจริยาทุกชนิดของนักเรียน ป.6 ศีลห้าของนักเรียนหญิง นักเรียนฐานะทางบ้านต่ำ และนักเรียนในโรงเรียนนอกเขตวัด

4. ธรรมจริยาของครูกับธรรมจริยาของศิษย์มีความสัมพันธ์เด่นชัดในโรงเรียนนอกเขตวัดในชั้น ป.5 และ ป.6 ไม่ปรากฏความสัมพันธ์เลยในกลุ่มนักเรียนฐานะทางบ้านสูงและกลุ่มนักเรียนในโรงเรียนในเขตวัด

5. ทางด้านการสั่งสอนอบรมศิษย์ของครูนั้น ถ้าครูสั่งสอนอบรมศิษย์สูง ธรรมจริยาของศิษย์ต่ำ เกือบทุกกลุ่มมีเฉพาะนักเรียน ป.6 ที่ครูสั่งสอนอบรมสูงแล้วมีธรรมจริยาสูง ส่วนนักเรียนฐานะทางบ้านปานกลางและฐานะทางบ้านสูง ไม่ปรากฏความสัมพันธ์ของการสั่งสอนอบรมศิษย์ของครูกับธรรมจริยาเลย

ผลการวิจัยนี้จึงมีแต่นักเรียน ป.6 เท่านั้นที่สนับสนุนสมมติฐานที่ 2 ที่ว่าครูปฏิบัติต่อศิษย์ด้วยความเมตตา มีเหตุผล รวมทั้งครูมีธรรมจริยาสูง ศิษย์จะมีธรรมจริยาสูงด้วย

ตอนที่ 3 วิเคราะห์ข้อมูลตามสมมติฐานที่ 4

ตามธรรมดาเด็กย่อมเลียนแบบธรรมจริยาจากผู้ใหญ่ หรือจากผู้ที่ตนคุ้นเคยใกล้ชิด นักเรียนถึงแม้จะอยู่ในวัยเรียนก็มีโอกาสพบเห็นบุคคลประเภทต่าง ๆ นอกบ้านในขณะที่เดินทางไปหรือกลับจากโรงเรียน หรือที่ตนต้องเกี่ยวข้องตามหน้าที่ ดังนั้นนักเรียนจึงได้แบบอย่างพฤติกรรมจากบุคคลเหล่านี้ รวมทั้งจากเพื่อนเล่น และเพื่อนร่วมชั้น แต่อย่างไรก็ดีภายในบริเวณโรงเรียน ครูเป็นผู้ที่นักเรียนยอมรับนับถือโดยธรรมชาติ และหน้าที่ของครูเป็นจุดรวมความสนใจและความตั้งใจในการศึกษาเล่าเรียน โดยเฉพาะครูประจำชั้นที่สามารถให้คุณเมื่อนักเรียนทำดี และให้โทษเมื่อนักเรียนมีพฤติกรรมนอกกลุ่มนอกทาง ธรรมจริยาของครูประจำชั้นจึงย่อมมีอิทธิพลต่อธรรมจริยาของนักเรียนเหนือผู้อื่นอย่างยิ่ง พฤติกรรมของครูก็จะเป็นตัวอย่างให้นักเรียนลอกเลียนและปฏิบัติตามโดยปริยาย แต่การที่นักเรียนจะยอมรับพฤติกรรมธรรมจริยา หรือนุคลิกภาพใดของครูมาเป็นของตน ย่อมเกิดจากความศรัทธา เลื่อมใส และสนทน่เห็นในความแปลกใหม่ของพฤติกรรมที่สะกดตา และความรู้สึกจนเกิดความประทับใจ ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นที่จะต้องหาความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเป็นตัวกระตุ้นหรือจูงใจให้นักเรียนยอมรับการถ่ายทอดธรรมจริยาจากครู จนปรากฏเป็นลักษณะทางจิตใจของนักเรียน ตัวแปรเหล่านี้ได้แก่ ทักษณคติที่ศิษย์มีต่อครู ธรรมจริยาของครูและปริมาณที่ครูสั่งสอนอบรมศิษย์

3.1 ลักษณะบางประการของครูและของนักเรียนที่อาจส่งผลถึงธรรมจริยาของนักเรียน

ตามที่คาดหวังไว้ว่า ระดับทัศนคติที่ศิษย์มีต่อครูประจำชั้น ระดับธรรมจริยา และระดับสั่งสอน

อบรมศิษย์ของครูประจำชั้นอาจมีผลต่อธรรมจริยาของนักเรียน จึงได้วิเคราะห์ธรรมจริยาของนักเรียนตามลักษณะเหล่านี้ซึ่งสรุปได้ว่า นักเรียนที่มีคะแนนสติ - สัมปชัญญะสูงเป็นผู้ที่มีทัศนคติที่ดีมากต่อครู และครูรายงานว่าสั่งสอนอบรมศิษย์มาก โดยที่ครูก็มีธรรมจริยาสูงโดยเฉพาะ หิริ - โอตตปปะทั้งแบบ 1 และแบบ 2 ที่ปรากฏชัดในนักเรียนที่มาจากครอบครัวฐานะปานกลาง ส่วนนักเรียนที่มาจากครอบครัวฐานะสูง 2 ใน 3 ด้านของตัวแปรอิสระนี้แสดงว่าเป็นผู้ที่มีธรรมจริยาสูงด้วยนั้น เป็นนักเรียนจากโรงเรียนในเขตวัด และเป็นนักเรียนหญิง จึงพอจะมองภาพรวม ๆ ของผลการวิเคราะห์ในตอนนี้ได้ว่า นักเรียนที่มีธรรมจริยาสูง เป็นนักเรียนที่มีทัศนคติที่ดีมากต่อครูประจำชั้น และเป็นนักเรียนที่ครูสั่งสอนอบรมมากทั้งตัวครูเองก็มีธรรมจริยาดี โดยเฉพาะในด้านหิริ - โอตตปปะ ที่ปรากฏว่าเมื่อครูมีมากนักเรียนก็มีมาก จึงเห็นได้ว่าในบรรยากาศของการเล่าเรียนในโรงเรียน ทัศนคติของศิษย์ที่มีต่อครูมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อธรรมจริยาของนักเรียน การสั่งสอนอบรมของครูเป็นเรื่องรองลงมา ธรรมจริยาของครูเป็นส่วนประกอบที่จะช่วยเสริมส่งให้การสั่งสอนอบรมธรรมจริยาให้ศิษย์ได้ผลดี

ธรรมจริยาของนักเรียนกลุ่มรวมแปรปรวนตาม 3 ตัวแปรอิสระ คือ ทัศนคติของศิษย์ที่มีต่อครูประจำชั้น การสั่งสอนอบรมศิษย์ และธรรมจริยาของครู ไม่ว่าจะแยกประเภทพิจารณาตามชั้นเรียน เพศ ฐานะทางบ้านและที่ตั้งของโรงเรียน ได้แก่ หิริ - โอตตปปะ รองลงมาเป็นสติ - สัมปชัญญะ ส่วนศีลห้ามีความแปรปรวนน้อยที่สุด แต่อย่างไรก็ดีผลการวิเคราะห์ในตอนนี้ มีเป็นบางกลุ่มที่สนับสนุนสมมติฐานที่ว่า “ศิษย์ที่มีทัศนคติดีต่อครู และครูได้อบรมสั่งสอนศิษย์มาก และครูเองก็มีธรรมจริยาสูง ศิษย์เหล่านี้จะมีธรรมจริยาสูงด้วย” ที่เห็นเด่นชัดมาก ได้แก่ นักเรียนในโรงเรียนในเขตวัด รองลงมาเป็นนักเรียนฐานะปานกลาง นักเรียนชายและนักเรียนหญิง นอกจากนี้ก็มีเพียงประปราย

3.2 ความสัมพันธ์แห่งธรรมจริยาของนักเรียนกับลักษณะอื่น ๆ ของนักเรียน

ใช้รายงานของนักเรียนเกี่ยวกับการสั่งสอนอบรมของครู เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของการรับรู้ของนักเรียนในเรื่องนี้กับธรรมจริยาต่าง ๆ ของนักเรียน หลังจากนั้น จะนำทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อครูมาศึกษาความสัมพันธ์กับตัวแปรทั้งหมดที่กล่าวไปแล้วด้วย

3.2.1 ได้นำคะแนนของนักเรียนที่แสดงว่านักเรียนรับรู้เกี่ยวกับการสั่งสอนอบรมของครูกับคะแนนธรรมจริยาของนักเรียนมาหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ โดยจำแนกนักเรียนเป็นกลุ่ม ผลการวิเคราะห์ที่แสดงไว้ในตารางที่ 14

จากตารางจะเห็นได้ว่า ไม่ว่าจะจำแนกนักเรียนเป็นกลุ่มใด การรับรู้ของนักเรียนเกี่ยวกับการสั่งสอนอบรมของครู กับสติ - สัมปชัญญะของนักเรียนมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .001 นอกจากนี้การรับรู้ของนักเรียนเกี่ยวกับการสั่งสอนอบรมของครู กับหิริ - โอตตปปะ แบบ 2 ของนักเรียนฐานะทางบ้านสูง และการรับรู้ของนักเรียนเกี่ยวกับการสั่งสอนอบรมของครูกับหิริ - โอตตปปะ แบบ 1 ของนักเรียนในโรงเรียนในเขตวัดก็มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญ

สรุปได้ว่า การที่ศิษย์รับรู้ว่าการสั่งสอนอบรมถูกหลัก เช่น ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีเป็นต้น มีความสัมพันธ์กับธรรมจริยาของนักเรียนทุกกลุ่มโดยเฉพาะสติ - สัมปชัญญะ ของนักเรียนอย่างเด่นชัด มีเฉพาะนักเรียนฐานะสูงที่การรับรู้ว่าการสั่งสอนอบรมถูกหลักสัมพันธ์กับหิริ - โอตตปปะ แบบ 2 และมีเฉพาะ

นักเรียนในโรงเรียนในเขตวัดที่สัมพันธ์กับหิริ - โอตตปปะ แบบ 1 ของนักเรียนด้วย

3.2.2 ได้นำคะแนนทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อครูประจำชั้นจากแบบสอบถามวัดชุดที่ 2 ตอนที่ 2 ของนักเรียน กับธรรมชาติของนักเรียนมาหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แสดงผลการวิเคราะห์ไว้ในตารางที่ 15

จากตารางจะเห็นว่า ทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อครูประจำชั้นมีความสัมพันธ์สูง กับหิริ - โอตตปปะ แบบ 1 ของนักเรียนทุกกลุ่ม (ยกเว้นนักเรียน ป.6) กับนักเรียนฐานะปานกลางและมีความสัมพันธ์สูงกับ สติ - สัมปชัญญะของกลุ่มรวม นักเรียน ป.6 นักเรียนหญิง นักเรียนฐานะทางบ้านสูง นักเรียนทั้งในและนอกเขตวัด ส่วนที่สัมพันธ์กับหิริ - โอตตปปะ แบบ 2 ของนักเรียนมีสูงในนักเรียน 2 กลุ่มเท่านั้น คือ นักเรียน ป.6 กับนักเรียนฐานะทางบ้านสูง แต่ไม่สัมพันธ์กันเลยกับศีลห้าของนักเรียน

นอกจากนี้ยังพบว่า ทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อครูประจำชั้นมีความสัมพันธ์สูง กับการรับรู้ของนักเรียนทุกกลุ่มเกี่ยวกับการสั่งสอนอบรมของครู

ตอนที่ 4 วิเคราะห์ธรรมชาติของนักเรียน

ธรรมชาติของนักเรียนได้แก่ธรรมชาติของคฤหัสถ์ 3 ประการ คือ การถือศีลห้า การมีสติ - สัมปชัญญะ และการมีหิริ - โอตตปปะ นั่นเอง ในตอนนี้จะได้ศึกษาความสัมพันธ์ของธรรมชาติด้านต่าง ๆ ของนักเรียนกับธรรมชาติของนักเรียนที่แปรปรวนตามลักษณะภาวะในสังคมของนักเรียน

4.1 ได้นำธรรมชาติของนักเรียนทั้ง 3 ด้าน จากแบบสอบถาม 4 ตอน มาหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของแต่ละด้าน โดยจำแนกนักเรียนเป็นกลุ่ม ดังตารางที่ 16 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า หิริ - โอตตปปะ แบบ 2 อันเป็นด้านการให้เหตุประกอบการทำดีถูกต้องกับ สติ - สัมปชัญญะของนักเรียนมีความสัมพันธ์กันสูงมาก หิริ - โอตตปปะ แบบ 1 กับสติ - สัมปชัญญะของนักเรียนสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญเฉพาะในกลุ่มนักเรียน ป.5 และหิริ - โอตตปปะ แบบ 1 กับศีลห้า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญในกลุ่มนักเรียนชาย นักเรียนฐานะปานกลางและนักเรียนในโรงเรียนนอกเขตวัด เท่านั้น

สรุปได้ว่า หิริ - โอตตปปะ แบบ 2 กับสติ - สัมปชัญญะของนักเรียนทุกประเภทที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่าง มีความสัมพันธ์กันสูง รองลงมาเป็นหิริ - โอตตปปะ แบบ 1 สัมพันธ์กับศีลห้า ของนักเรียนเพียง 3 กลุ่มเท่านั้น

4.2 ได้นำคะแนนศีลห้าของนักเรียนมาวิเคราะห์ความแปรปรวนตามเพศ ตามฐานะทางบ้าน และประเภทโรงเรียนโดยจำแนกนักเรียนเป็นกลุ่มดังตารางที่ 17 ซึ่งแสดงกลุ่มนักเรียนที่คะแนนศีลห้าแปรปรวนตามปฏิสัมพันธ์ของ 3 ตัวแปรอิสระซึ่งได้แก่เพศ ฐานะทางบ้านและประเภทโรงเรียน มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .05 ได้แก่นักเรียนชาย ป.4 และนักเรียน ป.6 เมื่อตรวจสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยแล้วปรากฏว่า นักเรียนหญิง ป.4 ที่ฐานะทางบ้านสูง และเรียนอยู่ในโรงเรียนในเขตวัดมีคะแนนศีลห้าเฉลี่ย 101.61 สูงที่สุด และมากกว่าคะแนนเฉลี่ย 93.20 ของนักเรียนชายที่ฐานะทางบ้านปานกลางและเรียนอยู่ในโรงเรียนในเขตวัดเช่นเดียวกันอย่างมีนัยสำคัญ ส่วนนักเรียน ป.6 ไม่พบความแตกต่างของคะแนนศีลห้าเฉลี่ยระดับ

ความเชื่อมั่นที่ยอมรับได้ กลุ่มนักเรียนที่คะแนนสืลห้าแปรปรวนตามเพศ มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .01 ได้แก่นักเรียนกลุ่มรวมกับนักเรียน ป.5 นักเรียนหญิงในกลุ่มรวมมีคะแนนสืลห้าเฉลี่ย 99.69 มากกว่าคะแนนเฉลี่ย 97.98 ของนักเรียนชายในกลุ่มรวม นักเรียนหญิง ป.5 ก็เช่นเดียวกันมีคะแนนสืลห้าเฉลี่ย 100.01 มากกว่าคะแนนเฉลี่ย 98.14 ของนักเรียนชาย ป.5

กลุ่มนักเรียนที่คะแนนสืลห้าแปรปรวนตามฐานะทางบ้าน มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .001, .01. และ .05 ได้แก่นักเรียนกลุ่มรวม นักเรียน ป.6 และนักเรียน ป.5 นักเรียนกลุ่มรวมที่ฐานะทางบ้านปานกลางมีคะแนนสืลห้าเฉลี่ย 116.56 มากกว่าคะแนนเฉลี่ย 99.27 ของนักเรียนฐานะทางบ้านสูงและมากกว่าคะแนนเฉลี่ย 98.07 ของนักเรียนฐานะทางบ้านต่ำอย่างมีนัยสำคัญ นักเรียน ป.6 ที่ฐานะปานกลาง มีคะแนนสืลห้าเฉลี่ย 101.81 มากกว่าคะแนนเฉลี่ย 99.24 ของนักเรียนฐานะต่ำอย่างมีนัยสำคัญ ส่วนนักเรียน ป.5 ไม่พบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ย ณ ระดับความเชื่อมั่นที่ยอมรับได้

4.3 ได้นำคะแนนหิริ - โอตตปปะ แบบ 1 ของนักเรียนมาวิเคราะห์ความแปรปรวน โดยจำแนกนักเรียนเป็นกลุ่มรวมดังตารางที่ 18 ซึ่งแสดงว่ากลุ่มนักเรียนที่คะแนนหิริ - โอตตปปะ แบบ 1 แปรปรวนตามเพศมีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .001 นักเรียนหญิงในกลุ่มรวมมีคะแนนหิริ - โอตตปปะ แบบ 1 เฉลี่ย 49.42 มากกว่าคะแนนเฉลี่ย 46.01 ของนักเรียนชายในกลุ่มรวม นักเรียนหญิง ป.4 มีคะแนนหิริ - โอตตปปะ แบบ 1 เฉลี่ย 47.75 มากกว่าคะแนนเฉลี่ย 44.04 ของนักเรียนชาย ป.4 นักเรียนหญิง ป.5 มีคะแนนหิริ - โอตตปปะ แบบ 1 เฉลี่ย 49.63 มากกว่าคะแนนเฉลี่ย 46.44 ของนักเรียนชาย ป.5 และนักเรียน ป.6 นักเรียนหญิงมีคะแนนหิริ - โอตตปปะ แบบ 1 เฉลี่ย 50.93 มากกว่าคะแนนเฉลี่ย 47.20 ของนักเรียนชาย

กลุ่มนักเรียนที่คะแนนหิริ - โอตตปปะ แบบ 1 แปรปรวนตามฐานะทางบ้านมีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .001 ได้แก่นักเรียนกลุ่มรวม นักเรียนฐานะทางบ้านปานกลางมีคะแนนหิริ - โอตตปปะ แบบ 1 เฉลี่ย 56.66 มากกว่าคะแนนเฉลี่ย 47.96 ของนักเรียนฐานะทางบ้านสูง และคะแนนเฉลี่ย 47.20 ของนักเรียนฐานะทางบ้านต่ำ

4.4 ได้นำคะแนนหิริ - โอตตปปะ แบบ 2 ของนักเรียนมาวิเคราะห์ความแปรปรวนตามตารางที่ 19

จากตารางที่ 19 กลุ่มนักเรียนที่คะแนนหิริ - โอตตปปะ แบบ 2 แปรปรวนตามปฏิสัมพันธ์ของเพศกับประเภทโรงเรียนมีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .05 ได้แก่นักเรียนกลุ่มรวม และนักเรียน ป.6 นักเรียนในกลุ่มรวมที่เรียนในโรงเรียนนอกเขตวัดและในเขตวัดมีคะแนนหิริ - โอตตปปะ แบบ 2 เฉลี่ย (25.64 และ 25.17) มากกว่าคะแนนเฉลี่ย (23.32 และ 22.48) ของนักเรียนชายในกลุ่มรวมในโรงเรียนในเขตวัดและนอกเขตวัดอย่างมีนัยสำคัญ ส่วนนักเรียน ป.6 ในโรงเรียนนอกเขตวัด นักเรียนหญิงมีคะแนนหิริ - โอตตปปะ แบบ 2 เฉลี่ย 28.04 มากกว่าคะแนนเฉลี่ย 23.59 ของนักเรียนชายอย่างมีนัยสำคัญ

กลุ่มนักเรียนที่คะแนนหิริ - โอตตปปะ แบบ 2 แปรปรวนตามปฏิสัมพันธ์ของเพศกับฐานะทางบ้านอย่างมีนัยสำคัญ ได้แก่นักเรียน ป.6 ที่ระดับความเชื่อมั่น .01 นักเรียนกลุ่มรวมที่ระดับความเชื่อมั่น .05 นักเรียนหญิง ป.6 ที่ฐานะทางบ้านสูง มีคะแนนหิริ - โอตตปปะ แบบ 2 เฉลี่ย 29.64 มากกว่าคะแนนเฉลี่ย 23.54 ของนักเรียนชายที่ฐานะทางบ้านต่ำและคะแนนเฉลี่ย 22.26 ของนักเรียนที่ฐานะทางบ้านสูง

ส่วนนักเรียนหญิงในกลุ่มรวมที่ฐานะทางบ้านสูง มีคะแนนหิริ - โอตตปปะ แบบ 2 เฉลี่ย 28.02 มากกว่าคะแนนเฉลี่ย 22.85 ของนักเรียนชายในกลุ่มรวมที่ฐานะทางบ้านสูงและคะแนนเฉลี่ย 22.59 ของนักเรียนชายในกลุ่มรวมที่ฐานะทางบ้านต่ำ

กลุ่มนักเรียนที่คะแนนหิริ - โอตตปปะ แบบ 2 แปรปรวนตามเพศ มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .001 ได้แก่ นักเรียนกลุ่มรวม นักเรียน ป.4 นักเรียน ป.5 และนักเรียน ป.6 นักเรียนหญิงในกลุ่มรวมมีคะแนนหิริ - โอตตปปะ แบบ 2 เฉลี่ย 25.40 มากกว่าคะแนนเฉลี่ย 22.91 ของนักเรียนชายในกลุ่มรวม นักเรียนหญิง ป.4 มีคะแนนหิริ - โอตตปปะ แบบ 2 เฉลี่ย 24.00 มากกว่าคะแนนเฉลี่ย 20.45 ของนักเรียนชาย ป.4 นักเรียนหญิง ป.5 มีคะแนนหิริ - โอตตปปะ แบบ 2 เฉลี่ย 25.98 มากกว่าคะแนนเฉลี่ย 23.17 ของนักเรียนชาย ป.5 และนักเรียน ป.6 ก็เช่นเดียวกันที่นักเรียนหญิงมีคะแนนหิริ - โอตตปปะ แบบ 2 เฉลี่ย 26.25 มากกว่าคะแนนเฉลี่ย 24.16 ของนักเรียนชาย

กลุ่มนักเรียนที่คะแนนหิริ - โอตตปปะ แบบ 2 แปรปรวนตามฐานะทางบ้านมีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .001 และ .05 ได้แก่นักเรียนกลุ่มรวมและนักเรียน ป.5 นักเรียนฐานะทางบ้านปานกลางในกลุ่มรวมมีคะแนนหิริ - โอตตปปะ แบบ 2 เฉลี่ย 29.19 มากกว่าคะแนนเฉลี่ย 23.52 ของนักเรียนฐานะทางบ้านต่ำในกลุ่มรวม ส่วนนักเรียน ป.5 นั้น นักเรียนฐานะทางบ้านสูงมีคะแนนหิริ - โอตตปปะ แบบ 2 เฉลี่ย 26.10 มากกว่าคะแนนเฉลี่ย 23.86 ของนักเรียนฐานะทางบ้านต่ำ

4.5 ได้นำคะแนนสติ - สัมปชัญญะของนักเรียนมาวิเคราะห์ความแปรปรวนโดยจำแนกนักเรียนเป็นกลุ่มรวมและกลุ่มตามชั้นดังตารางที่ 20 ซึ่งแสดงคะแนนสติ - สัมปชัญญะของนักเรียนกลุ่มรวม นักเรียน ป.4 นักเรียน ป.5 และนักเรียน ป.6 แปรปรวนตามเพศอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .001 นักเรียนหญิงในกลุ่มรวมมีคะแนนสติ - สัมปชัญญะเฉลี่ย 41.05 มากกว่าคะแนนเฉลี่ย 38.71 ของนักเรียนชายในกลุ่มรวม นักเรียนหญิง ป.4 มีคะแนนสติ - สัมปชัญญะเฉลี่ย 39.73 มากกว่าคะแนนเฉลี่ย 37.71 ของนักเรียนชาย ป.4 นักเรียนหญิง ป.5 มีคะแนนสติ - สัมปชัญญะเฉลี่ย 41.73 มากกว่าคะแนนเฉลี่ย 39.02 ของนักเรียนชาย ป.5 นักเรียน ป.6 ก็เช่นเดียวกันที่นักเรียนหญิงมีคะแนนสติ - สัมปชัญญะเฉลี่ย 41.76 มากกว่าคะแนนเฉลี่ย 39.47 ของนักเรียนชาย กลุ่มนักเรียนที่คะแนนสติ - สัมปชัญญะแปรปรวนตามฐานะทางบ้านมีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .001 และ .01 ได้แก่ นักเรียนกลุ่มรวมและนักเรียน ป.5 คะแนนสติ - สัมปชัญญะเฉลี่ย 41.36 ของนักเรียนฐานะทางบ้านสูง และ 40.74 ของนักเรียนฐานะทางบ้านปานกลางในกลุ่มรวมมากกว่าคะแนนเฉลี่ย 39.33 ของนักเรียนฐานะทางบ้านต่ำในกลุ่มรวม ส่วนนักเรียน ป.5 นั้น คะแนนสติ - สัมปชัญญะเฉลี่ย 41.48 ของนักเรียนฐานะทางบ้านปานกลางมากกว่าคะแนนเฉลี่ย 39.59 ของนักเรียนฐานะทางบ้านต่ำอย่างมีนัยสำคัญ

กลุ่มนักเรียนที่คะแนนสติ - สัมปชัญญะ แปรปรวนตามประเภทโรงเรียนมีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .05 ได้แก่นักเรียน ป.5 และนักเรียน ป.6 นักเรียน ป.5 ในโรงเรียนในเขตวัดมีคะแนนสติ - สัมปชัญญะเฉลี่ย 40.82 มากกว่าคะแนนเฉลี่ย 39.64 ของนักเรียนนอกเขตวัด นักเรียน ป.6 ก็เช่นเดียวกันที่นักเรียนในโรงเรียนในเขตวัดมีคะแนนสติ - สัมปชัญญะเฉลี่ย 40.06 มากกว่าคะแนนเฉลี่ย 30.26 ของนักเรียนในโรงเรียนนอกเขตวัดอย่างมีนัยสำคัญ

4.6 ได้นำคะแนนการรับรู้เกี่ยวกับการสั่งสอนอบรมของครู จากแบบสอบถามชุดที่ 2 ตอนที่ 1 ของนักเรียนมาวิเคราะห์ความแปรปรวน โดยจำแนกนักเรียนเป็นกลุ่มรวมและกลุ่มตามชั้นดังตารางที่ 21 ซึ่งแสดงว่า กลุ่มนักเรียนที่คะแนนรับรู้การสั่งสอนอบรมของครูแปรปรวนตามปฏิสัมพันธ์ของฐานะทางบ้าน กับประเภทโรงเรียนมีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .05 ได้แก่ นักเรียน ป.6 ไม่พบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ย ณ ระดับความเชื่อมั่นที่ยอมรับได้ กลุ่มนักเรียนที่คะแนนรับรู้การสั่งสอนอบรมของครูแปรปรวนตามเพศ มีนัยสำคัญได้แก่ นักเรียนกลุ่มรวมและนักเรียน ป.4 ที่ระดับความเชื่อมั่น .001 นักเรียน ป.5 ที่ระดับความเชื่อมั่น .05 นักเรียนหญิงในกลุ่มรวม มีคะแนนรับรู้การสั่งสอนอบรมของครูเฉลี่ย 89.58 มากกว่าคะแนนเฉลี่ย 86.86 ของนักเรียนชายในกลุ่มรวม นักเรียนหญิง ป.4 มีคะแนนรับรู้การสั่งสอนอบรมของครูเฉลี่ย 87.58 มากกว่าคะแนนเฉลี่ย 84.73 ของนักเรียนชาย ป.4 นักเรียน ป.5 ก็เช่นเดียวกันที่นักเรียนหญิงมีคะแนนรับรู้การสั่งสอนอบรมของครูเฉลี่ย 90.30 มากกว่าคะแนนเฉลี่ย 88.48 ของนักเรียนชายอย่างมีนัยสำคัญ

กลุ่มนักเรียนที่คะแนนรับรู้การสั่งสอนอบรมของครูแปรปรวนตามประเภทโรงเรียนมีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .001 และ .05 ได้แก่นักเรียน ป.5 และนักเรียนกลุ่มรวม นักเรียนในโรงเรียนในเขตวัดในกลุ่มรวม ได้คะแนนรับรู้เกี่ยวกับการสั่งสอนอบรมของครูเฉลี่ย 89.03 มากกว่าคะแนนเฉลี่ย 88.08 ของนักเรียนในโรงเรียนนอกเขตวัดในกลุ่มรวม นักเรียน ป.5 ก็เช่นเดียวกันที่นักเรียนในโรงเรียนในเขตวัดได้คะแนนรับรู้การสั่งสอนอบรมของครูเฉลี่ย 90.87 มากกว่าคะแนนเฉลี่ย 87.91 ของนักเรียนในโรงเรียนนอกเขตวัดอย่างมีนัยสำคัญ

4.7 ได้นำคะแนนทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อครูในแบบสอบถามชุดที่ 2 ตอนที่ 2 ของนักเรียนมาวิเคราะห์ความแปรปรวน โดยจำแนกนักเรียนเป็นกลุ่มรวมและกลุ่มตามชั้นดังตารางที่ 22 ซึ่งแสดงว่ากลุ่มนักเรียนที่คะแนนทัศนคติที่มีต่อครู แปรปรวนตามเพศอย่างมีนัยสำคัญ ได้แก่ นักเรียนกลุ่มรวม นักเรียน ป.4 และ ป.5 ที่ระดับความเชื่อมั่น .001 นักเรียน ป.6 ที่ระดับความเชื่อมั่น .05 นักเรียนหญิงในกลุ่มรวมได้คะแนนทัศนคติที่มีต่อครูเฉลี่ย 90.93 มากกว่าคะแนนเฉลี่ย 87.83 ของนักเรียนชายในกลุ่มรวม นักเรียนหญิง ป.4 ได้คะแนนทัศนคติที่มีต่อครูเฉลี่ย 89.52 มากกว่าคะแนนเฉลี่ย 85.79 ของนักเรียนชาย ป.4 นักเรียนหญิง ป.5 ได้คะแนนทัศนคติที่มีต่อครู 91.50 มากกว่าคะแนนเฉลี่ย 88.25 ของนักเรียนชาย ป.5 นักเรียน ป.6 ก็เป็นไปในทำนองเดียวกันที่นักเรียนหญิงได้คะแนนทัศนคติที่มีต่อครูเฉลี่ย 91.82 มากกว่าคะแนนเฉลี่ย 89.50 ของนักเรียนชาย ความแตกต่างทั้งหมดมีนัยสำคัญ

สรุปกลุ่มต่าง ๆ ที่จำแนกวิเคราะห์ได้ดังนี้

กลุ่มรวม เมื่อพิจารณาตามเพศ จะเห็นได้ว่านักเรียนหญิงมีธรรมจริยาทั้งสี่ด้านมากกว่านักเรียนชาย รับรู้การสั่งสอนอบรมที่ถูกหลักซึ่งรวมทั้งรับรู้การเป็นแบบอย่างของครูและมีทัศนคติที่ดีต่อครูมากกว่าด้วย เมื่อพิจารณาตามฐานะทางบ้านและเพศพร้อมกันพบว่านักเรียนหญิงฐานะทางบ้านสูง มีการทำดีและมีเหตุผลประกอบการทำดีเหมาะสมมากกว่าทั้งนักเรียนชายฐานะทางบ้านสูง และนักเรียนชายฐานะทางบ้านต่ำ ส่วนนักเรียนฐานะทางบ้านปานกลางมีธรรมจริยามากกว่านักเรียนฐานะทางบ้านสูงและนักเรียนฐานะทางบ้านต่ำ เว้นแต่สติ - สัมปชัญญะที่นักเรียนฐานะทางบ้านปานกลาง และนักเรียนฐานะทางบ้านสูงไม่แตกต่างกันซ้ำยังมีมากกว่านักเรียนฐานะทางบ้านต่ำร่วมกันอีกด้วย

นักเรียน ป.4 นักเรียนหญิงมีความละเอียดลออต่อการทำข้าว – เกรงกลัวต่อการทำข้าว และเป็นผู้ทำดี และมีเหตุผลประกอบการทำดีเหมาะสมมากกว่านักเรียนชาย รับรู้การสั่งสอนอบรมที่ถูกหลักซึ่งรวมทั้งรับรู้การเป็นแบบอย่างของครู และมีทัศนคติที่ดีต่อครูมากกว่าด้วย เมื่อพิจารณาตามฐานะทางบ้านจะเห็นได้ว่ามีปรากฏเฉพาะประเภทโรงเรียนในเขตวัดที่นักเรียนหญิงฐานะทางบ้านสูงมีปฏิภริยาต่อต้านการทำผิดศีลห้ามากกว่านักเรียนหญิงฐานะทางบ้านปานกลาง

นักเรียน ป.5 นักเรียนหญิงมีธรรมจริยามากกว่านักเรียนชาย รับรู้การสั่งสอนอบรมที่ถูกหลักซึ่งรวมทั้งรับรู้การเป็นแบบอย่างของครูและมีทัศนคติที่ดีต่อครูมากกว่าด้วย เมื่อพิจารณาตามฐานะทางบ้านจะเห็นได้ว่านักเรียนฐานะทางบ้านสูงมีการทำดีและมีเหตุผลประกอบการทำดีเหมาะสมมากกว่านักเรียนฐานะทางบ้านต่ำ เมื่อพิจารณาตามประเภทโรงเรียนเห็นได้ว่านักเรียนในโรงเรียนในเขตวัดมีสติ – สัมปชัญญะและรับรู้การสั่งสอนอบรมที่ถูกหลักซึ่งรวมทั้งรับรู้การเป็นแบบอย่างของครู มากกว่านักเรียนในโรงเรียนนอกเขตวัด

นักเรียน ป.6 นักเรียนหญิงมีธรรมจริยามากกว่านักเรียนชาย และมีทัศนคติที่ดีต่อครูมากกว่านักเรียนชายด้วย นักเรียนฐานะทางบ้านปานกลางมีปฏิภริยาต่อต้านการทำผิดศีลห้ามากกว่านักเรียนฐานะทางบ้านต่ำ กับนักเรียนหญิงฐานะทางบ้านสูงมีการทำดีและมีเหตุผลประกอบการทำดีมากกว่านักเรียนชายฐานะทางบ้านต่ำ นักเรียนในโรงเรียนในเขตวัดมีสติ – สัมปชัญญะมากกว่านักเรียนในโรงเรียนนอกเขตวัด เฉพาะในโรงเรียนนอกเขตวัด นักเรียนหญิงมีการทำดีและมีเหตุผลประกอบการทำดีเหมาะสมกว่านักเรียนชาย

สรุปได้ว่า เมื่อพิจารณาตามเพศ ปรากฏว่านักเรียนหญิงมีธรรมจริยาสูงกว่านักเรียนชาย เว้นนักเรียนหญิง ป.4 ที่ปรากฏเฉพาะหิริ – โอตตปปะ และทำความดีเพื่อความดีเท่านั้นที่นักเรียนหญิงมีมากกว่านักเรียนชาย ทั้งนักเรียนหญิงยังรับรู้การสั่งสอนอบรมของครู และมีทัศนคติที่ดีต่อครูมากกว่าด้วย ยกเว้นนักเรียน ป.6 ที่ไม่ปรากฏว่านักเรียนหญิงและนักเรียนชายแตกต่างกันทางการรับรู้ที่เกี่ยวกับการสั่งสอนอบรมของครู เมื่อพิจารณาตามฐานะทางบ้าน ปรากฏว่า นักเรียนฐานะทางบ้านสูงใช้เหตุผลประกอบการทำดีถูกต้องมากกว่านักเรียนฐานะทางบ้านต่ำ นักเรียนฐานะทางบ้านปานกลางมีธรรมจริยามากกว่านักเรียนอีก 2 ฐานะ เมื่อพิจารณาตามประเภทโรงเรียน ปรากฏว่าคะแนนสติ – สัมปชัญญะของนักเรียนในโรงเรียนในเขตวัดมากกว่านักเรียนในโรงเรียนนอกเขตวัด และรับรู้การสั่งสอนอบรมอย่างถูกหลักของครูมากกว่าด้วย

สรุป และข้อเสนอแนะ

ธรรมจริยาของครูที่แตกต่างกันโดยสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน

ธรรมจริยาของครูที่สอนในโรงเรียนนอกเขตวัด กับธรรมจริยาของครูที่สอนในโรงเรียนในเขตวัด ไม่แตกต่างกัน ปรากฏความแตกต่างเฉพาะครูที่สอนในโรงเรียนในเขตวัดด้วยกันในด้านศีลห้า กับหิริ – โอตตปปะ ซึ่งอาจเป็นไปได้ที่ครูในโรงเรียนในเขตวัดอาจมีความสนใจที่จะสนทนาธรรมกับพระภิกษุที่เป็นพระอรหันตสังฆิในวัด หรือสนใจในการทำบุญการกุศลแตกต่างกัน เนื่องจากความแตกต่างของอายุและประสบการณ์ในชีวิต

ธรรมเนียมของครูที่มีระดับการศึกษาต่างกัน

ธรรมเนียมของครูที่แตกต่างกันด้วยระดับการศึกษาได้จากครูที่สอนในโรงเรียนในเขตวัดกับครูกลุ่มตัวอย่างไม่จำกัดสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน สำหรับครูที่สอนในโรงเรียนในเขตวัด ปรากฏว่า ครูระดับต่ำกว่าอนุปริญาไม่มีหิริ - โอตตปปะ สูงกว่าครูปริญา ครูอนุปริญยากับครูต่ำกว่าอนุปริญาไม่มีสติ - สัมปชัญญะสูงกว่าครูปริญา ครูอนุปริญาและครูปริญญามีเหตุผลประกอบการทำดีถูกต้องมากกว่าครูต่ำกว่าอนุปริญา ครูต่ำกว่าอนุปริญาไม่มีหิริ - โอตตปปะ สูง และมีสติ - สัมปชัญญะกำกับอยู่ด้วย ส่วนครูอนุปริญาและครูปริญญามีเหตุผลสูง ซึ่งเป็นเรื่องธรรมดา เพราะการมีเหตุผลเป็นเรื่องของการเรียนรู้ ครูอนุปริญาและครูปริญาย่อมได้เรียนรู้การใช้เหตุผลในเชิงวิชาการจากสถานศึกษามานานกว่าครูต่ำกว่าอนุปริญา

ธรรมเนียมของครูที่แตกต่างกันด้วยวิชาที่สอน

โรงเรียนในเขตวัด ครูปริญาและครูอนุปริญาที่สอนสังคมศึกษา มีสีกสูงกว่าครูปริญาที่สอนทุกวิชา และครูในกลุ่มตัวอย่างที่ไม่จำกัดระดับการศึกษาก็ปรากฏว่า ครูที่สอนสังคมศึกษามีเหตุผลประกอบการทำดีสูงกว่าครูที่สอนทุกวิชา แสดงให้เห็นว่าครูที่สอนวิชาเฉพาะอย่างมีธรรมจริยาสูงกว่าครูที่สอนทุกวิชาละกัน

ลักษณะของครูที่มีธรรมจริยาสูง

ครูที่มีธรรมจริยาสูงย่อมเป็นผู้ที่รัก ห่วงใย และมุ่งหวังให้การศึกษแก่นักเรียนทั้งวิชาการและทางศีลธรรมจริยา และจะมีพฤติกรรมเป็นแบบอย่างแก่ศิษย์ ครูระดับต่ำกว่าอนุปริญาในโรงเรียนในเขตวัดเป็นผู้ที่มีธรรมจริยาสูง ด้วยเหตุที่มีธรรมชั้นสูง คือ หิริ - โอตตปปะและยังมีสติ - สัมปชัญญะควบคู่ไปด้วย คนที่มีสติ - สัมปชัญญะ นับได้ว่าเป็นผู้มีเครื่องกันไม่ให้ทำชั่ว ครูต่ำกว่าอนุปริญาจึงมีทั้งเครื่องยับยั้งและเครื่องกันมิให้ทำชั่ว สำหรับครูในกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดที่จำแนกอายุเป็น 3 กลุ่ม ปรากฏว่าครูระดับอายุ 36 - 60 ปี ซึ่งเป็นครูในโรงเรียนนอกเขตวัด 87 คน และครูในโรงเรียนในเขตวัด 132 คน มีหิริ - โอตตปปะสูงกว่าครูระดับอายุ 19 - 28 ปี ซึ่งเป็นครูในโรงเรียนนอกเขตวัดและในโรงเรียนในเขตวัดจำนวนเท่ากันคือแห่งละ 97 คน

ลักษณะของครูที่สั่งสอน ฝึกฝนอบรมธรรมจริยาที่เหมาะสม

เมื่อพิจารณาตามวิชาที่สอน ประเภทโรงเรียน และอายุแล้ว ปรากฏว่าครูสอนจริยศึกษาอายุ 19 - 31 ปี ในโรงเรียนนอกเขตวัด สั่งสอน ฝึกฝนอบรมให้ศิษย์มีธรรมจริยาได้ถูกหลักสูงกว่าครูที่สอนวิชาอื่น ครูในกลุ่มตัวอย่างที่สอนจริยศึกษาในโรงเรียนนอกเขตวัดกับครูที่สอนไม่ว่าจะเป็นจริยศึกษาหรือวิชาอื่นในโรงเรียนในเขตวัด สั่งสอน ฝึกฝนอบรมให้ศิษย์มีธรรมจริยาถูกหลักกว่าครูที่สอนวิชาอื่นในโรงเรียนนอกเขตวัด เมื่อจำแนกตามชั้นที่สอนปรากฏว่า ชั้น ป.4 ครูปริญาที่สอนวิชาอื่นสั่งสอน ฝึกฝนอบรมศิษย์ได้ถูกหลักกว่าครูอนุปริญาที่สอนวิชาอื่น ชั้น ป.5 ครูอนุปริญาและครูปริญาสั่งสอน ฝึกฝนอบรมให้ศิษย์มีธรรมจริยาได้ถูกหลักกว่าครูต่ำกว่าอนุปริญา และในชั้น ป.6 ครูต่ำกว่าอนุปริญาที่สอนในโรงเรียนในเขต

วัดสั่งสอน ฝึกฝนอบรมศิษย์ได้ถูกหลักกว่าครูต่ำกว่าอนุปริญาในโรงเรียนนอกเขตวัด และไม่ว่าครูวุฒิใด จะสั่งสอน ฝึกฝนอบรมธรรมจริยาได้เหมาะสมก็ตาม ควรเป็นผู้ที่สามารถปฏิบัติตนให้เป็นตัวอย่างแก่ศิษย์ได้ การสั่งสอน ฝึกฝนอบรมถูกวิธีอย่างเดียวยังไม่เป็นเรื่องสำคัญนัก เพราะมีผลการวิเคราะห์ปรากฏในบางกลุ่ม ว่าครูที่สั่งสอน ฝึกฝนอบรมศิษย์สูง ธรรมจริยาของศิษย์ต่ำแต่มีผลการวิจัยปรากฏด้วยว่าครูที่มีธรรมจริยาทางด้านhiri - โอตตปะสูง นักเรียนมีhiri - โอตตปะสูง ส่วนศีลห้า และสติ - สัมปชัญญะของครูสูงก็สัมพันธ์กับศีลห้าและ สติ - สัมปชัญญะของนักเรียนบางกลุ่มในทางบวก

ลักษณะของนักเรียนที่มีธรรมจริยาสูง

1. นักเรียนที่มีธรรมจริยาดีเป็นนักเรียนที่มีทัศนคติที่ดีมากต่อครู เป็นนักเรียนที่ครูสั่งสอนอบรมมาก และรับรู้การสั่งสอน ฝึกฝนอบรมของครูตลอดจนยอมรับว่าครูเป็นตัวอย่างที่ดี ซึ่งแสดงให้เห็นว่าความนิยม รัก พอใจและศรัทธาในตัวครู เป็นพลังส่งให้นักเรียนสนใจที่จะทำตามครูและอยู่ในโอวาทของครู ตรงกับหลักการที่ว่า สิ่งสำคัญในการศึกษาเล่าเรียนอยู่ที่ครูและศิษย์จะต้องมีความรัก ความพอใจต่อกันเป็นพื้นฐานเสียก่อน สภาพการณ์ในห้องเรียนจึงจะแจ่มใสน่าเรียนและดำเนินไปตามครรลองที่ดี

2. โรงเรียนในเขตวัด การสั่งสอน ฝึกฝนอบรมสูงของครูที่มีศีลห้าสูง และการที่รับรู้การสั่งสอน ฝึกฝนอบรมของครูสัมพันธ์กับสติ - สัมปชัญญะ และhiri - โอตตปะของนักเรียน ส่วนนักเรียนนอกเขตวัด การรับรู้การสั่งสอน ฝึกฝนอบรมของครู สัมพันธ์กับศีลห้าของนักเรียน

3. นักเรียนหญิงมีธรรมจริยาสูงกว่านักเรียนชายยกเว้นนักเรียนหญิง ป.4 ที่ปรากฏเฉพาะhiri - โอตตปะ และการทำดีเพื่อความดีเท่านั้นที่สูงกว่านักเรียนชาย โดยทั่วไปนักเรียนหญิงรับรู้เกี่ยวกับการสั่งสอน ฝึกฝนอบรมของครูและมีทัศนคติต่อครูสูงกว่านักเรียนชาย ยกเว้น นักเรียน ป.6 ที่นักเรียนหญิงมีทัศนคติต่อครูสูงกว่านักเรียนชายเท่านั้น ส่วนการรับรู้เกี่ยวกับการสั่งสอนอบรมของครูไม่แตกต่างกัน การที่ไม่แตกต่างกันอาจเป็นเพราะนักเรียนทั้งสองเพศ คู่กับการสั่งสอนอบรมของครูในโรงเรียนมากพอ และอายุจนเข้าเขตวัยรุ่น มีแนวโน้มที่จะเข้าใจการรับรู้ประสบการณ์ต่าง ๆ ไปตามกลุ่ม

4. นักเรียนฐานะทางบ้านสูงใช้เหตุผลประกอบการทำดีถูกต้องมากกว่านักเรียนฐานะทางบ้านต่ำ ซึ่งเป็นหลักธรรมค่านักเรียนฐานะสูงมีโอกาสได้รับความรอบรู้และเหตุผลต่าง ๆ จากสื่อมวลชน ตลอดจนมีการสนทนาโต้ตอบกันในครอบครัวมากกว่านักเรียนฐานะทางบ้านต่ำ ปรากฏด้วยว่านักเรียนฐานะทางบ้านปานกลางมีธรรมจริยาสูงกว่านักเรียนอีก 2 ฐานะ คือฐานะสูงกับฐานะต่ำ ทั้งนี้เนื่องจากนักเรียนฐานะทางบ้านปานกลางได้รับการอบรมเลี้ยงดูทางบ้านโดยใกล้ชิดมากกว่านักเรียนฐานะทางบ้านสูงที่พ่อแม่อาจมีธุรกิจเกี่ยวกับการงานในสังคม ปล่อยให้บุตรอยู่กับคนรับใช้หรือบุคคลอื่นที่ไม่เป็นตัวแทนที่ดี หรือให้อยู่กับสื่อมวลชน เช่น วิทยุ โทรทัศน์ ฯลฯ ที่ไม่ได้เล็งการส่งเสริมธรรมจริยาให้ ส่วนนักเรียนฐานะทางบ้านต่ำ ความจำเป็นในการหาเลี้ยงชีพทำให้พ่อแม่ห่างเหินบุตร ปล่อยให้บุตรอยู่กันตามลำพัง ซึ่งอาจเป็นสาเหตุให้บุตรคบหาเพื่อนฝูงที่ไม่ดีนัก ทั้งพ่อแม่บางคนก็ลงโทษบุตรเกินกว่าเหตุด้วยอารมณ์อันเนื่องมาจากความเหน็ดเหนื่อยจากการทำมาหากิน การที่นักเรียนฐานะต่ำมีธรรมจริยาดีออกว่านักเรียนฐานะปานกลางมาแต่เดิม การมารับการสั่งสอนอบรมเพียงในชั้นประถมเท่านั้น คงยังยกระดับธรรมจริยาได้ไม่มากนัก ส่วนนักเรียนในโรงเรียนในเขต

วัดมีแนวโน้มว่าจะมีธรรมจริยาดีกว่านักเรียนในโรงเรียนนอกเขตวัด เป็นต้นว่า มีสติ - สัมปชัญญะดีกว่าและ
รับรู้เกี่ยวกับการสั่งสอนอบรมของครูมากกว่า

ลักษณะของครูที่ศิษย์มีธรรมจริยาสูง

ครูที่มีธรรมจริยาและสั่งสอนอบรมศิษย์ต่ำทั้งสองประการ กับครูที่มีธรรมจริยาและสั่งสอนอบรม
ศิษย์สูงทั้งสองประการ ซึ่งศิษย์ของครูทั้งสองลักษณะนี้มีธรรมจริยาสูงกว่าศิษย์ของครูที่มีปริมาณของธรรม-
จริยากับการสั่งสอนอบรมไม่เท่ากัน เช่นมีธรรมจริยาสูง แต่สั่งสอนอบรมต่ำ หรือมีธรรมจริยาต่ำแต่สั่งสอน
อบรมสูง อันเป็นสิ่งแน่นอนที่ครูมีธรรมจริยาสูงก็จะดีแต่ตัวครูเองไม่ได้ถ่ายทอดให้ศิษย์ ศิษย์ก็คงไม่ได้รับ
ประโยชน์จากธรรมจริยาของครูเต็มเม็ดเต็มหน่วย ส่วนครูที่มีธรรมจริยาต่ำ แต่สั่งสอนอบรมศิษย์สูง ซึ่งมีผล
ให้ศิษย์มีสุขภาพจิตเสื่อม มีแต่ความขัดแย้งสับสนในใจเพราะเคยรับรู้จากที่อื่นอย่างหนึ่ง แล้วกลับมาได้รับการ
ชี้แนะอีกอย่างหนึ่ง ศิษย์ของครูลักษณะนี้จึงอาจมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน นักเรียนฐานะสูงมีธรรมจริยาสูงได้
เมื่อครูมีปริมาณของการสั่งสอนอบรมศิษย์และธรรมจริยาไม่เท่ากัน โดยที่อย่างหนึ่งต่ำในขณะที่อย่างหนึ่งสูง
ศิษย์ที่มีทัศนคติต่อครูมีธรรมจริยาสูง อาจกล่าวได้อีกแห่งหนึ่งว่า ลักษณะของครูที่สามารถจะฝึกฝนอบรมให้
ศิษย์มีธรรมจริยาสูงได้ผล เป็นครูที่สามารถทำให้ศิษย์รัก วางใจและศรัทธา

ควรมีการปรับปรุงวิธีการให้การศึกษาศึกษาและฝึกฝนอบรมธรรมจริยาในโรงเรียนให้นักเรียนปฏิบัติ
จริง ๆ และปฏิบัติได้โดยมีครูเป็นแบบอย่างของการปฏิบัติตามธรรมเบื้องต้นของฆราวาสตามแนวทางพุทธ-
โอวาท ให้มีความบกพร่องน้อยที่สุดให้สมกับความเป็นปุถุชนบุคคลของศิษย์ เพราะโดยหลักการแล้วครูควรรู้จัก
มารยาทของการเป็นพุทธศาสนิกชน การยำให้ครูระลึกถึงคุณสมบัติเหล่านี้จึงควรเป็นหน้าที่ของผู้มีส่วนเกี่ยว-
ข้องในการบริหารครูประจำการ เช่น จัดการอบรมหรืออื่น ๆ ที่ได้ผล นอกจากนั้นการคัดเลือกบุคคลเข้าทำหน้าที่
ครูควรจะได้คำนึงถึงธรรมจริยาของครูก่อนเป็นอย่างแรก มิใช่ว่าใครจะเข้ามาเป็นครูก็ได้ ในแง่นักเรียนก็มีได้
สักแต่เรียนหรือปฏิบัติตามครูอย่างเครื่องจักร แต่เป็นบุคคลที่มีชีวิตจิตใจ รู้จักนึกคิด รู้จักรับรู้ และมีความรู้สึก
ต่อการกระทำของครู ซึ่งในตำราจิตวิทยา ปงไว้ว่าเด็กมีพัฒนาการทางอารมณ์ สังคมและสติปัญญามาตั้งแต่ยังเป็นทารก ซึ่งหมายความว่า การสั่งสอนฝึกฝนและอบรมธรรมจริยาให้ศิษย์ ครูควรคำนึงถึงความรู้สึกตอบ-
สนองของศิษย์ด้วย อาจกล่าวตามหลักวิชาว่าคำนึงถึงว่าศิษย์มีทัศนคติดีต่อตัวครูหรือไม่ เมื่อศิษย์เกิดความ
ประมาทพลาดพลั้ง ครูควรจะทราบบว่าควรแก้ไขและรักษาศิษย์ให้เป็นผู้คงอยู่ในธรรมจริยาที่ศิษย์มีมาแต่เดิม
จากการขัดเกลาที่บ้าน หรือควรเสริมให้มีขึ้นถ้าหากศิษย์ขาดจากทางบ้านคือหาสาเหตุของความผิดพลาดนั้น ๆ
ให้รู้ด้วยว่า เนื่องจากความเจ็บไข้ อันเป็นการบกพร่องทางกาย หรือเพราะเนื่องมาจากสำนึกผิด ๆ มาแต่เดิม
หรือว่าศิษย์มีความเป็นอยู่แร้นแค้นขาดแคลนอาหารอันเป็นเครื่องเสริมกำลังความคิดและพลังใจ ทำบรรยากาศ
ในห้องเรียนให้รู้สึกอบอุ่นเป็นกันเองคล้ายครูเป็นสมาชิกอาวุโสในครอบครัว

ผลการวิจัยที่ว่าครูจริยศึกษามีทัศนคติต่อศิษย์ดีกว่าครูที่สอนวิชาอื่น ก็คงจะเป็นแนวทางให้
การพัฒนาทัศนคติที่ครูจริยศึกษามีต่อศิษย์ที่สูงขึ้น จะโดยวิธีอบรมหรือวิธีใดก็ได้ให้ครูจริยศึกษามีพรหมวิหาร
4 คือมีเมตตา กรุณา ไม่เห็นว่าพฤติกรรมผิดพลาดของศิษย์เป็นเรื่องร้ายแรง มีมุทิตาจิตยกย่องศิษย์ที่ทำความดี
และมีอุเบกขา วางเฉยเมื่อยังแก้ไขไม่ได้แต่ก็ไม่ละความพยายามที่จะแก้ไขศิษย์ให้เป็นคนดี

ตารางที่ 1. ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนคะแนนคิดห้าของครู พิจารณาตามระดับการศึกษา วิชาที่สอน (สอนทุกวิชาและสอนสังคมศึกษา) และประเภทโรงเรียน

แหล่งความแปรปรวน	df	MS	F
ระดับการศึกษา (ก)	2	239.36	1.94
วิชาที่สอน (ข)	1	281.94	2.28
ประเภทโรงเรียน (ค)	1	3.74	< 1
ก + ข	2	33.69	< 1
ก + ค	2	94.95	< 1
ข + ค	1	242.40	1.96
ก + ข + ค	2	377.18	3.05*
ภายในกลุ่ม	331	123.50	

* มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .05

ตารางที่ 2. ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนคะแนนสติ-สัมปชัญญะของครูจำแนกกลุ่มอายุ พิจารณาตามระดับการศึกษา วิชาที่สอนและประเภทโรงเรียน

แหล่งความแปรปรวน	19-30 ปี			31-60 ปี		
	df	MS	F	df	MS	F
ระดับการศึกษา (ก)	2	80.52	1.81	2	120.52	2.97*
วิชาที่สอน (ข)	1	19.28	< 1	1	17.87	< 1
ประเภทโรงเรียน (ค)	1	2.48	< 1	1	24.08	< 1
ก + ข	2	32.18	< 1	2	9.20	< 1
ก + ค	2	42.20	< 1	2	28.40	< 1
ข + ค	1	88.77	1.99	1	28.24	< 1
ก + ข + ค	2	26.25	< 1	2	84.94	2.09
ภายในกลุ่ม	278	44.49		291	40.57	

* มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .05

ตารางที่ 3. ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนคะแนนสถิติ-สัมปัญญะของครู พิจารณาตามระดับการศึกษา วิชาที่สอน (จำแนกเป็นสอนทุกวิชา กับ สอนสังคมศึกษา) และประเภทโรงเรียน

แหล่งความแปรปรวน	df	MS	F
ระดับการศึกษา (ก)	2	130.85	3.13**
วิชาที่สอน (ข)	1	40.25	<1
ประเภทโรงเรียน (ค)	1	14.27	<1
ก + ข	2	17.84	<1
ก + ค	2	98.50	2.35*
ข + ค	1	42.50	1.02
ก + ข + ค	2	18.46	<1
ภายในกลุ่ม	331	41.84	

* มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .10

** มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .05

ตารางที่ 4. ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนคะแนนสถิติ-สัมปัญญะของครู พิจารณาตามระดับการศึกษา วิชาที่สอน (สอนจริยศึกษา กับ สอนวิชาอื่นๆ) และประเภทโรงเรียน

แหล่งความแปรปรวน	df	MS	F
ระดับการศึกษา (ก)	2	200.58	4.73*
วิชาที่สอน (ข)	1	4.56	<1
ประเภทโรงเรียน (ค)	1	6.79	<1
ก + ข	2	9.40	<1
ก + ค	2	41.46	<1
ข + ค	1	106.93	2.52
ก + ข + ค	2	64.07	1.51
ภายในกลุ่ม	581	42.34	

* มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .01

ตารางที่ 5. ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนคะแนนทริ - โอตต์ปะ แบบ 1 ของครู พิจารณาตามกลุ่มอายุ

แหล่งความแปรปรวน	df	MS	F
ระหว่างกลุ่ม	2	109.37	4.05 *
ภายในกลุ่ม	590	26.99	

* มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .05

ตารางที่ 6. ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนคะแนนทริ-โอตต์ปะ แบบ 1 ของครู พิจารณาตามระดับการศึกษา วิชาที่สอน (ทุกวิชาทั้งสังคมศึกษา) และประเภทโรงเรียน

แหล่งความแปรปรวน	df	MS	F
ระดับการศึกษา (ก)	2	15.04	< 1
วิชาที่สอน (ข)	1	20.39	< 1
ประเภทโรงเรียน (ค)	1	74.35	2.60
ก + ข	2	3.24	< 1
ก + ค	2	112.92	3.95 ***
ข + ค	1	106.37	3.72 *
ก + ข + ค	2	22.99	< 1
ภายในกลุ่ม	331	28.57	

* มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .10

** มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .05

ตารางที่ 7. ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนคะแนน ทิริ - โอตต์ปะ แบบ 2 ของครู จำแนกกลุ่มอายุ พิจารณาตามระดับการศึกษา วิชาที่สอนและประเภทโรงเรียน

แหล่งความแปรปรวน	19-30 ปี			31-60 ปี		
	df	MS	F	df	MS	F
ระดับการศึกษา (ก)	2	139.86	1.60	2	274.79	2.99
วิชาที่สอน (ข)	1	38.30	< 1	1	.05	< 1
ประเภทโรงเรียน (ค)	1	0.00	< 1	1	168.38	1.72
ก + ข	2	58.23	< 1	2	136.25	1.58
ก + ค	2	22.48	< 1	2	15.48	< 1
ข + ค	1	201.18	2.31	1	136.32	1.48
ก + ข + ค	2	246.68	2.83*	2	274.35	2.99**
ภายในกลุ่ม	278	87.17		291	91.82	

* มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .10

** มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .01

ตารางที่ 8. ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนคะแนน ทิริ - โอตต์ปะ แบบ 2 ของครู พิจารณาตามระดับการศึกษา วิชาที่สอน (สอนทุกวิชาทั้งสอนสังคมศึกษา) และประเภทโรงเรียน

แหล่งความแปรปรวน	df	MS	F
ระดับการศึกษา (ก)	2	473.43	5.01**
วิชาที่สอน (ข)	1	474.17	5.02*
ประเภทโรงเรียน (ค)	1	51.85	< 1
ก + ข	2	109.75	1.16
ก + ค	2	296.78	3.14
ข + ค	1	4.38	< 1
ก + ข + ค	2	99.44	1.05
ภายในกลุ่ม	331	94.42	

* มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .05

** มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .01

ตารางที่ 9. ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนคะแนนทิวรี - โอดตัปประเภท 2 ของครู เป็นกลุ่มรวมและจำแนกตามชั้นที่สอน พิจารณาตามระดับการศึกษา
วิชาที่สอน (วิจัยศึกษาทั้งวิชาอื่น ๆ) และประเภทโรงเรียน

กลุ่มต่าง ๆ	กลุ่มรวม			ป.4			ป.5			ป.6		
	df	MS	F	df	MS	F	df	MS	F	df	MS	F
ระดับการศึกษา (ก)	2	357.97	4.0**	2	389.28	4.77***	2	270.04	3.54*	2	146.10	1.81
วิชาที่สอน (ข)	1	0.29	<1	1	3.68	<1	1	7.97	<1	1	49.78	<1
ประเภทโรงเรียน (ค)	1	96.72	1.08	1	117.39	1.44	1	122.08	1.60	1	219.96	2.73*
ก + ข	2	166.86	1.86	2	41.45	<1	2	7.54	<1	2	74.28	<1
ก + ค	2	63.46	<1	2	43.19	<1	2	3.57	<1	2	44.54	<1
ข + ค	1	11.34	<1	1	5.40	<1	1	358.27	4.7**	1	0.43	<1
ก + ข + ค	2	442.38	4.94***	2	25.64	<1	2	21.02	<1	2	8.65	<1
ภายในกลุ่ม	581	89.59		95	81.53		157	76.22		152	80.60	

* มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .10

** มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .05

*** มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .01

ตารางที่ 10. ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนทัศนคติที่ครูมีต่อศิษย์ เป็นกลุ่มรวมและจำแนกกลุ่มตามชั้นที่ทำการสอน ที่จําแนกตามระดับการศึกษา วิชาที่สอน (สอนวิชาที่ศึกษากับสอนวิชาอื่น ๆ) และประเภทโรงเรียน

กลุ่มต่าง ๆ	กลุ่มรวม			ป.4			ป.5			ป.6		
	df	MS	F	df	MS	F	df	MS	F	df	MS	F
ระดับการศึกษา (ก)	2	106.19	<1	2	199.14	<1	2	4.45	<1	2	12.75	<1
วิชาที่สอน (ข)	1	76.67	<1	1	365.07	1.60	1	1076.41	5.97**	1	519.44	.70*
ประเภทโรงเรียน (ค)	1	46.48	<1	1	628.13	2.75 ¹	1	0.07	<1	1	5.64	<1
ก + ข	2	332.94	<1	2	70.58	<1	2	645.07	3.57**	2	1128.07	5.86***
ก + ค	2	117.69	<1	2	35.57	<1	2	13.96	<1	2	2.71	<1
ข + ค	1	41.34	<1	1	344.49	1.51	1	5.31	<1	1	8.65	<1
ก + ข + ค	2	590.57	1.73	2	237.13	1.04	2	238.62	1.32	2	248.09	1.29
ภายในกลุ่ม	581	340.95		95	228.18		157	180.41		152	192.51	

* มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .10

** มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .05

*** มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .01

ตารางที่ 11. ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการตั้งสมมติฐานของครู จำนวนครูเป็นกลุ่มอายุที่พิจารณาตามระดับการศึกษา วิชาที่สอน และประเภทโรงเรียน

กลุ่มอายุ	19-31 ปี			32-60 ปี		
	df	MS	F	df	MS	F
แหล่งความแปรปรวน						
ระดับการศึกษา (ก)	2	182.74	1.60	2	128.12	<1
วิชาที่สอน (ข)	1	236.66	2.07	1	390.67	.98*
ประเภทโรงเรียน (ค)	1	30.54	<1	1	255.76	1.93
ก + ข	2	35.95	<1	2	201.58	1.52
ก + ค	2	208.34	1.82***	2	31.76	<1
ข + ค	1	899.10	7.86	1	73.21	<1
ก + ข + ค	2	233.10	2.04	2	429.59	3.24**
ภายในกลุ่ม	278	114.33		291	132.67	

* มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .10

** มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .05

*** มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .01

ตารางที่ 12. ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการสังเกตของครู เป็นกลุ่มรวมและจำแนกกลุ่มตามชั้น พิจารณาตามระดับ การศึกษา วิชาที่สอน และประเภทโรงเรียน

กลุ่มต่าง ๆ	กลุ่มรวม			ป.4			ป.5			ป.6		
	df	MS	F	df	MS	F	df	MS	F	df	MS	F
ระดับการศึกษา (ก)	2	276.92	2.22	2	190.75	2.0	2	271.10	2.29*	2	91.57	<1
วิชาที่สอน (ข)	1	455.72	3.65**	1	27.76	<1	1	47.16	<1	1	0.23	<1
ประเภทโรงเรียน (ค)	1	68.87	<1	1	142.67	1.49	1	178.37	1.51	1	0.35	<1
ก + ข	2	212.97	1.71	2	290.44	3.04**	2	67.91	<1	2	102.56	<1
ก + ค	2	234.42	1.88	2	87.75	<1	2	229.86	1.94	2	322.73	2.91*
ข + ค	1	869.57	6.97***	1	17.47	<1	1	68.42	<1	1	12.48	<1
ก + ข + ค	2	103.41	<1	2	31.29	<1	2	15.91	<1	2	36.03	<1
ภายในกลุ่ม	681	124.70		95	95.50		157	118.18		162	110.91	

* มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .10

** มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .05

*** มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .01

ตารางที่ 13. ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนคะแนนคิดทำของนักเรียน จำแนกประเภทโรงเรียนพิจารณาตามระดับทัศนคติที่มีต่อศิษย์ และระดับการสั่งสอนอบรมศิษย์ของครูประจำชั้น

กลุ่มต่าง ๆ	นอกวัด			ในวัด		
	df	MS	F	df	MS	F
ระดับทัศนคติ (ก)	1	361.22	3.12*	1	82.00	< 1
ระดับการสั่งสอนอบรม (ข)	1	437.89	3.78**	1	271.07	< 1
ก + ข	1	174.69	1.51	1	80.35	< 1
ภายในกลุ่ม	1250	115.73		1296	124.10	

* มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .10

** มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .05

ตารางที่ 14. แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แห่งการรับรู้ การสั่งสอนอบรมของครูประจำชั้นกับบรรณจริยาของนักเรียน เป็นกลุ่มรวม กลุ่มตามชั้นที่เรียน เพศ ฐานะทางบ้าน และประเภทโรงเรียน

กลุ่มต่าง ๆ	คู่ความสัมพันธ์	การรับรู้การสั่งสอนอบรมของครูกับ			
		คิดทำ	หิริ 1	หิริ 2	ศติ
กลุ่มรวม		.14	.27	.27	.36*
ป.4		.14	.28	.23	.37*
ป.5		.17	.25	.26	.35*
ป.6		.11	.23	.28	.33*
ชาย		.19	.26	.24	.34*
หญิง		.11	.27	.28	.36*
ฐานะต่ำ		.12	.29	.27	.35*
ฐานะปานกลาง		.20	.23	.23	.35*
ฐานะสูง		.23	.25	.32*	.42*
นอกวัด		.20	.24	.26	.37*
ในวัด		.17	.31*	.28	.35*

* มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .001

ตารางที่ 15. แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แห่งทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อครูประจำชั้นกับธรรมจริยา
ของนักเรียน และการรับรู้ของนักเรียนเกี่ยวกับการอบรมสั่งสอนของครู

กลุ่มต่าง ๆ	คู่ความสัมพันธ์	ทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อครูกับ				การรับรู้ การสั่งสอนอบรม ของครู
		ศีลห้า	หิริ 1.	หิริ 2	สติ	
กลุ่มรวม		.15	.34 *	.25	.30 *	.65 *
ป.4		.16	.37 *	.21	.30	.66 *
ป.5		.17	.34 *	.23	.25	.60 *
ป.6		.14	.28	.30 *	.32 *	.70 *
ชาย		.21	.35 *	.22	.28	.65 *
หญิง		.11	.31 *	.26	.30 *	.65 *
ฐานะต่ำ		.15	.35 *	.24	.29	.65 *
ฐานะปานกลาง		.18	.33	.26	.29	.69 *
ฐานะสูง		.17	.31 *	.31 *	.34 *	.60 *
นอกวัด		.21	.33 *	.25	.30 *	.67 *
ในวัด		.17	.36 *	.26	.30 *	.64 *

* มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .001

ตารางที่ 16. แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แห่งธรรมจริยาของนักเรียน

กลุ่มต่าง ๆ	คู่ความสัมพันธ์	หิริ 1 กับศีลห้า	หิริ 1 กับสติ	หิริ 2 กับสติ
		หิริ 1 กับศีลห้า	หิริ 1 กับสติ	หิริ 2 กับสติ
กลุ่มรวม		.22	.22	.47 *
ป.4		.19	.08	.44 *
ป.5		.22	.30 *	.50 *
ป.6		.26	.28	.46 *
ชาย		.32 *	.16	.46 *
หญิง		.15	.25	.46 *
ฐานะต่ำ		.19	.20	.48 *
ฐานะปานกลาง		.34 *	.25	.47 *
ฐานะสูง		.22	.26	.47 *
นอกวัด		.31 *	.20	.48 *
ในวัด		.24	.25	.47 *

* มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .001

ตารางที่ 17. ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนคะแนนคณิตศาสตร์ของนักเรียน พิจารณาตาม เพศ ฐานะทางบ้านและประเภทโรงเรียน

กลุ่มต่าง ๆ	กลุ่มรวม			ป.4			ป.5			ป.6		
	df	MS	F	df	MS	F	df	MS	F	df	MS	F
เพศ	1	977.33	8.30 ^{***}	1	462.77	3.50 [*]	1	746.19	6.67 ^{***}	1	40.46	< 1
ฐานะเศรษฐกิจ	2	1373.83	11.67 ^{****}	2	194.84	1.47	2	344.97	3.04 ^{**}	2	603.91	6.00 ^{***}
ประเภทโรงเรียน	1	1.28	< 1	1	77.29	< 1	1	4.86	< 1	1	61.49	< 1
ก + ข	2	52.53	< 1	2	14.62	< 1	2	17.62	< 1	2	14.30	< 1
ก + ค	1	199.36	1.69	1	90.71	< 1	1	232.70	2.06	1	2.07	< 1
ข + ค	2	184.03	1.56	2	407.39	3.08 ^{**}	2	192.21	1.69	2	61.62	< 1
ก + ข + ค	2	9.89	< 1	2	441.72	3.34 ^{**}	2	33.63	< 1	2	303.41	3.02 ^{**}
ภายในกลุ่ม	2610	117.68		870	132.11		855	113.59		861	100.60	

* มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .10 ** มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .05

*** มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .01 **** มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .001

ตารางที่ 18. ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนคะแนนทรี - โอตป์ปะ แบบ 1 ของนักเรียน

กลุ่มต่าง ๆ	กลุ่มรวม			ป.4			ป.6			ป.6		
	df	MS	F	df	MS	F	df	MS	F	df	MS	F
เพศ (ก)	1	7400.34	118.82 ^{**}	1	3155.50	41.19 ^{**}	1	2159.49	35.06 ^{**}	1	2272.68	49.16 ^{**}
ฐานะเศรษฐกิจ (ข)	2	533.68	8.49 ^{**}	2	210.38	2.75 [*]	2	90.58	1.50	2	74.00	1.60
ประเภทโรงเรียน (ค)	1	2.94	< 1	1	9.36	< 1	1	0.72	< 1	1	4.51	< 1
ก + ข	2	34.58	< 1	2	86.27	1.13	2	29.68	< 1	2	14.90	< 1
ก + ค	1	17.62	< 1	1	92.30	1.20	1	27.99	< 1	1	136.02	2.94 [*]
ข + ค	2	116.33	1.86	2	220.21	2.87	2	43.31	< 1	2	0.70	< 1
ก + ข + ค	2	25.87	< 1	2	146.31	1.91	2	0.27	< 1	2	18.36	< 1
ภายในกลุ่ม	2610	62.84		870	76.61		855	60.56		861	46.22	

* มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .10

** มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .001

ตารางที่ 19. ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนคะแนนทรี - โอดตีปะ แบบ 2 ของนักเรียน

กลุ่มต่าง ๆ	กลุ่มรวม			ป.4			ป.5			ป.6		
	df	MS	F	df	MS	F	df	MS	F	df	MS	F
เพศ	1	4071.74	51.40	1	1687.48	24.11	1	1599.30	19.70	1	853.30	10.23
ฐานะเศรษฐกิจ	2	761.99	9.26	2	168.38	2.41	2	269.14	3.33	2	243.53	2.92
ประเภทโรงเรียน	1	41.17	< 1	1	10.62	< 1	1	149.11	1.85	1	5.62	< 1
ก + ข	2	353.59	4.46	2	130.05	1.86	2	66.15	< 1	2	491.36	5.89
ก + ค	1	296.18	3.74	1	6.22	< 1	1	113.36	1.40	1	387.79	4.54
ข + ค	2	67.16	< 1	2	105.53	1.51	2	44.77	< 1	2	210.92	2.53
ก + ข + ค	2	22.52	< 1	2	59.37	< 1	2	90.48	1.12	2	81.44	< 1
ภายในกลุ่ม	2610	79.21		870	69.97		855	80.74		861	83.43	

* มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .10 ** มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .05

*** มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .01 **** มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .001

ตารางที่ 20. ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนคะแนนสติ - สัมผัสปัญญาของนักเรียน

กลุ่มต่างๆ	กลุ่มรวม			ป.4			ป.5			ป.6		
	df	MS	F	df	MS	F	df	MS	F	df	MS	F
เพศ	1	3420.98	63.68	1	1039.41	19.42	1	1546.82	28.14	1	909.10	18.03
ฐานะเศรษฐกิจ	2	527.04	9.81	2	131.09	2.45	2	304.60	5.54	2	78.35	1.55
ประเภทโรงเรียน	1	0.07	<1	1	20.86	<1	1	291.63	5.30	1	245.30	4.86
ก + ข	2	132.62	2.47	2	7.86	<1	2	69.86	1.27	2	89.52	1.77
ก + ค	1	6.35	<1	1	83.92	1.57	1	38.93	<1	1	15.33	<1
ข + ค	2	80.26	1.49	2	111.91	2.09	2	0.60	<1	2	110.47	2.19
ก + ข + ค	2	29.64	<1	2	53.10	<1	2	52.65	<1	2	127.45	2.53
ภายในกลุ่ม	2610	53.72		870	53.51		855	54.97		861	50.43	

* มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .10 ** มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .05

*** มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .01 **** มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .001

ตารางที่ 21. ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนคะแนนการรับรู้การสั่งสอนอบรมของครู เป็นกลุ่มรวมและจำแนกตามชั้น

กลุ่มต่าง ๆ	กลุ่มรวม			ป.4			ป.5			ป.6		
	df	MS	F	df	MS	F	df	MS	F	df	MS	F
เพศ	1	2663.28	18.11 ^{***}	1	1989.75	12.59 ^{***}	1	753.72	5.21 ^{**}	1	324.48	2.52
ฐานะเศรษฐกิจ	2	339.60	2.31 [*]	2	279.19	1.77	2	74.78	<1	2	67.45	<1
ประเภทโรงเรียน	1	733.28	4.99 ^{**}	1	105.11	<1	1	1608.82	11.13 ^{***}	1	103.52	<1
ก + ข	2	106.19	<1	2	136.08	<1	2	90.86	<1	2	10.69	<1
ก + ค	1	219.52	1.49	1	80.92	<1	1	491.31	3.40 [*]	1	128.65	<1
ข + ค	2	372.75	2.53 [*]	2	75.71	<1	2	226.60	1.57	2	542.65	4.21 ^{**}
ก + ข + ค	2	248.37	1.69	2	408.34	2.58 [*]	2	5.45	<1	2	22.65	<1
ภายในกลุ่ม	2610	147.02		870	158.09		855	144.57		861	129.44	

* มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .10 ** มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .05

*** มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .001

ตารางที่ 22. ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนคะแนนทัศนคติที่นักเรียนมีต่อครู เป็นกลุ่มรวมและจำแนกตามชั้นที่เรียน

กลุ่มต่าง ๆ	กลุ่มรวม			ป.4			ป.5			ป.6		
	df	MS	F	df	MS	F	df	MS	F	df	MS	F
เพศ	1	6221.71	30.17	1	3266.69	15.86	1	2325.53	11.25	1	987.75	4.89
ฐานะเศรษฐกิจ	2	180.77	<1	2	441.47	2.14	2	32.45	<1	2	320.12	1.58
ประเภทโรงเรียน	1	443.80	2.15	1	132.07	<1	1	232.18	1.12	1	9.79	<1
ก + ข	2	2.56	<1	2	6.86	<1	2	40.93	<1	2	41.91	<1
ก + ค	1	116.76	<1	1	59.57	<1	1	572.57	2.77*	1	2.94	<1
ข + ค	2	316.51	1.53	2	588.95	2.86*	2	119.23	<1	2	293.09	1.45
ก + ข + ค	2	204.49	<1	2	551.69	2.68*	2	75.70	<1	2	24.22	<1
ภายในกลุ่ม	2610	206.25		870	206.91		855	206.62		861	202.12	

* มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .10

** มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .05

*** มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .001